

Reactie op de conclusie van de advocaat-generaal

Om de tekst toegankelijker te maken, voegen we een leeswijzer toe met hyperlinks naar belangrijke details in de originele tekst.

LEESWIJZER

Mr Aben en zijn team schreven een Conclusie van 1730 bladzijden. Dat lijkt veel. Maar ze trokken er zes jaar voor uit. Dat zijn iets minder dan 287 bladzijden per jaar of bijna 0,8 bladzijde per dag. Dat valt dus wel mee.

De verdediging kreeg veertien (14) dagen om te reageren. Dat heeft dus weinig van doen met het beginsel [equality of arms](#). Na het lezen van de 1730 bladzijden heeft ze een reactie van 53 bladzijden geschreven, plus een appendix 'DE VIJF INDIVIDUELE ZAKEN': een overzicht van de nova en een reactie op de Conclusie van de AG, van 103 pagina's.

Afgezien van het immuniseren (het alles recht- en naar zich toe praten) door de AG valt op dat hij hem onwelgevallige deskundigen, d.w.z. deskundigen die ontlastende resultaten krijgen, systematisch afschiet. Daarmee is hij [de meest gewelddadige persoon](#) uit de zaak-Baybasin geworden. Omgekeerd, — maar hiermee in lijn — wordt de 'goede' deskundige, [Van den Heuvel](#), de lucht in gestoken. Zijn grote verdienste was dat bij hem de Baybasin-tapkamer manipulatie-proof was. Hij had altijd wel weer een verklaring voor klare indicaties van manipulatie. Ze worden geherdefinieerd en geïmmuniseerd door zijn alles omvattende en daarmee loze antwoord: er zijn altijd wel mogelijke technische onvolkomenheden. Zelf is hij met een verhaal gekomen van een tapkamer waarvan de kern niet meer aanwezig was, maar die hij fantasievol zo heeft ingevuld dat deze geheel manipulatie-proof was. Dat dit rechtstreeks ingaat tegen informatie uit de tijd dat die tapkamer nog wel aanwezig was, doet er kennelijk niet toe.

Zelfs Van den Heuvel ontkent niet dat de [analoge tapkamer lek](#) was. Bovendien ontbreekt op de bewaarde banden het FSK-signaal, dat de authenticiteit van de banden had behoren te verifiëren. Banden zijn nog tijdens het proces zoek geraakt. Een belangrijk deel van het bewijs in vooral de Öge-zaak (waarop het oordeel levenslang is gebaseerd) is afkomstig uit deze tapkamers. Er is geen enkele garantie van betrouwbaarheid van dat bewijs.

Van de Ven heeft betoogd dat ook de [digitale Baybasin-tapkamer manipulatie toeliet](#). Opgeslagen gesprekken konden van naam veranderd worden, nieuwe gesprekken konden die oude naam krijgen en de bijgeleverde gegevens over tijd en aangestraalde paal. Van de Ven wordt door de AG weggezet als een leugenaar, maar de tapkamerbeheerder uit Baybasins tijd, Koster, bevestigde de door Van de Ven beschreven procedure al in een ambtsedig proces-verbaal van 2002. Van de Ven heeft zijn gelijk niet kunnen bewijzen

omdat het essentiële onderdeel van de Baybasin-tapkamer niet meer aanwezig was. Maar Van de Vens uitkomst wordt ook onderschreven door het rapport van [PricewaterhouseCoopers](#), dat in 2003 in opdracht van de overheid de tapkamers in Nederland doorlichtte. Dit onderzoeksinstituut wordt in de conclusie van de AG weggezet als een stelletje [registeraccountants](#). Maar ‘dat stelletje’ had wel rechtstreeks toegang tot alle informatie en tot de feitelijke en gehele Baybasin-tapkamer. Van den Heuvel meent dat ‘zij’ er niets van hebben begrepen. Met [hun bronnen en expertise](#) is de kans echter groter dat Van den Heuvel er niets van heeft begrepen, hoe zeer hij ook op handen wordt gedragen.

Elke tap moet worden voorafgegaan door een JTS-header. Als die er niet is, zo zeggen alle specialisten, [is er iets mis](#). Gesprek A-1-4, één van de kerngesprekken uit de Öge-zaak, mist zo’n JTS-burst. De conclusie is simpel: dat gesprek deugt niet. Mr Aben vindt een ‘geluidje’ dat hij gelijk stelt aan de JTS-burst. Dat geluidje is op de analyzer een hobbeltje en is geen – zoals dat heet – fase-gemoduleerd signaal, zoals een JTS-burst dat wel is. De AG nam deze conclusie van de verdediging bij nader inzien over. Hij beroept zich nu op Van den Heuvel die met een hypothese komt die alleen gesteund wordt door de wens dat A-1-4 een niet-gemanipuleerd gesprek is. Alle ervaringsdeskundigen die anders oordeelden, zitten er dus naast volgens de AG, net als PricewaterhouseCoopers. Dat heet: Pick your own expert.

Tante Cor is de dame die destijds bij de PTT (na het bellen van 002) de tijd doorgaf. Bij analoge banden gebruikte de politie deze dame om [de eindtijd van de tap vast te leggen](#). In de tapkamer was er een eindgespreksignaal dat Tante Cor aanzette. A-1-4 is weer een vreemde eend in de bijt: Tante Cor begint zonder een eindgesprekstoon. Dat is dus verkeerd, zou je zeggen. Maar nee, zegt Van den Heuvel. Tante Cor wordt namelijk ‘aangezongen’ door een aangehouden lange klinker van Baybasin op de frequentie van de eindgesprekstoon, 425 Hz. Weer deed het er niet toe, dat geen enkele ervaringsdeskundige ooit van dit fenomeen had gehoord. Van den Heuvel zei het toch! De hypothese bleek simpel te weerleggen. Er waren voldoende andere plekken waar Baybasin op die hoogte “zong”, terwijl Tante Cor niet aansloeg. Dat noem je een weerlegging. De AG heeft vervolgens de theorie aan de onderzoeksresultaten aangepast. Zo had hij (even) gelijk. Nader onderzoek van de verdediging wees uit dat andere data deze ad hoc aangepaste theorie opnieuw simpelweg weerlegden. De AG acht het fenomeen in zijn eindconclusie nu ook onverklaarbaar, maar trekt daar niet de logische conclusie uit dat A-1-4 ook om deze reden een verdacht gesprek is en dat er dus wel een verklaring is, namelijk dat het gesprek is gemanipuleerd.

Het is nog gekker: in een enkel gesprek slaat niet alleen tante Cor zomaar midden in een gesprek aan, maar blijft de stem van Baybasin nog enige tijd [samen met de stem van Tante Cor doorklinken](#). Dit is technisch volstrekt onmogelijk.

A-1-4 heeft nog meer verdachte elementen. Zo is er middenin gesprek A-1-4 een [serie harde schakelklikken](#) hoorbaar. Van de Ven hoort hier de klikken van een hefboomschakelaar. Dat is een probleem, omdat die schakelklikken niet aan het begin van het gesprek zitten. De vraag is: wat is het dan wel. Van den Heuvel verschaft mr. Aben zijn niet-manipulatie hypothese: het gaat hier om een mobiele telefoon die in een lader

wordt gezet. Van den Heuvel zegt dit nooit empirisch te hebben onderzocht. We vermoeden dat hij hetzelfde resultaat kreeg als toen de verdediging dit experimenteel uitprobeerde. Wat je hoort is geen geluid of een dof geluidje, zeker geen schakelklik patroon met zes klikken.

Deskundige Van de Ven heeft zich evenmin geliefd gemaakt bij de AG met zijn theorie dat de signalen van 1920 Hz die aan de inhoud van een aantal gesprekken voorafgingen [afkomstig zijn van een modem](#). Zo'n modem past namelijk niet bij een authentieke opname in de analoge tapkamer. De gesprekken werden daar door een UHER 6000 recorder opgenomen. Overigens verklaarde rechercheur en tapcoördinator Jeroense dat 'ze' indertijd wel bestanden in de tapkamer binnenkregen via een beveiligd modem. En ook tolk Cetinkaya sprak daarover. Zo wereldvreemd is de verklaring van Van de Ven dus niet. Zonder een verklaring van dit signaal — en Van den Heuvel heeft zulke vreemde theorieën gegeven dat zelfs mr Aben hem daarin niet volgt op dit punt — zijn die 'modem' signalen minimaal een ernstige reden voor zorg.

De ITU-recommendations geven de [per land aangehouden frequentie van de beltoon](#). Bij de Turkse gesprekken wordt geregeld een beltoon gehoord met een afwijkende frequentie. Volgens de vijf in het TCEAS onderzoek ingeschakelde forensische en telecommunicatie-deskundigen is dit onverklaarbaar en een *compelling argument* dat er iets mis is met die gesprekken waarin een dergelijke beltoon te horen is. De deskundige Van de Ven is dit met hen eens. Maar de AG argumenteert dat die anomale beltonen ook in de zogenaamde T14-zaak, een ander strafrechtelijk onderzoek naar Turkse verdachten, voorkwamen, en dat daarom de anomale beltonen in de Baybasin-zaak geen reden tot zorg zijn. Maar de conclusie gaat de andere kant op: omdat afwijkende Turkse beltonen een onverklaarbaar audiofenomeen zijn, is er niet alleen iets mis met de taps in de Baybasin-zaak maar ook met die uit de T14-zaak waarin evenzo met Turkije werd samengewerkt. Deze anomale beltonen vormen daarmee de zoveelste aanwijzing van manipulatie van het audiomateriaal.

De verdediging merkt op dat de AG onderzoek verrichtte en heeft laten verrichten om alsnog plausibele verklaringen vanuit de telecommunicatie te kunnen geven voor de gevonden afwijkende audiofenomenen. Voor een flink aantal in de tapgesprekken voorkomende anomalieën is hem dat niet gelukt. De veiligheidsrisico's waarover het PricewaterhouseCoopers rapport schreef, blijken in de Baybasin-zaak geen theoretische risico's te zijn gebleven. De voorgaande onverklaarbare anomale fenomenen zijn alle stuk voor stuk regelrechte aanwijzingen voor manipulatie in de voor bewijs gebruikte taps.

In gesprek A-4-31 signaleert het technisch onderzoek van Hans Meijer kostenteller-impulsen. Zijn uiterst precieze metingen laten een trapjespatroon van tijdfouten zien, (een zogenaamde tijdfoothelling) dat alleen maar van een specifieke bandrecorder met servoregeling en tachogenerator afkomstig kan zijn. Dat is in het geval van tapgesprek A-4-31 een groot probleem omdat het gesprek volgens het dossier digitaal is opgenomen en dus geen enkele tijdfoothelling zou mogen vertonen. De AG aanvaardt de metingen en het gevonden trapjespatroon van Meijer. Hij bedenkt echter een alternatief, of beter hij postuleert/fantaseert een alternatieve verklaring. Hier is sprake van een NS-pulsklok, waarmee de in het gesprek hoorbare kostenteller ooit zou zijn aangedreven. Het zou dan

moeten gaan om een klok met exact dezelfde tijdfoothelling als een met een tachogenerator aangedreven bandrecorder. Dit heeft het niveau van een hypothese van Van den Heuvel. Dit kan niet meer serieus worden genomen., zo stelt de verdediging.

Tot slot volgt een bespreking van de nova waarbij [Baran Rizgar, internationaal erkend linguïst Kurmançi](#), een belangrijke rol speelt. De AG kiest ook op taalkundig gebied voor een eigen nieuw opgetrommelde herzieningstolk, ofschoon die aantoonbaar geen kennis heeft van het specifieke dialect van het Kurmançi dat in de te vertalen gesprekken wordt gesproken. Evenmin blijkt deze herzieningstolk voldoende kennis te hebben van de grammatica van het Kurmançi, waardoor zij soms aantoonbaar faalt in het geven van een juiste betekenis aan het besprokene in de juiste context. Ook voor wat betreft de vertalingen uit het Kurmançi blijkt de advocaat-generaal daarmee de echte deskundige te passeren, dit keer ten gunste van een voor de verdediging anoniem gebleven taptolk zonder kennis van zaken.

De verdediging wijst erop dat in de bewijsconstructie van het hof Baybasin de moord op Öge had uitgelokt door een zekere Yavuztürk en Korkut telefonisch opdracht te geven deze moord te (laten) plegen. Dit leidde het hof af uit de tapgesprekken. Inmiddels heeft een Turkse rechtbank geoordeeld, dat deze [tussenpersonen niets van doen hadden met de moord](#). Het is gebleken dat de Nederlandse rechter juist informatie is onthouden waarover de Turkse officier van justitie wel beschikte toen hij de Turkse rechter vroeg Yavuztürk vrij te spreken van deze aanklacht. In alledaagse taal: als je Baybasin voor moord veroordeelt, omdat (zo denk je uit de tapgesprekken af te leiden) Y en K voor hem een moord regelden, en het blijkt dat Y en K nooit iets met die moord van doen hebben gehad, dan valt je bewijsconstructie in duigen.

Rizgar geeft vele argumenten waarom Yavuz in het cruciale eerste gesprek A-1-1 [niet over een tuin spreekt](#). Dat is van belang omdat het hof een vertaling met tuin kreeg, en daaruit afleidde dat de gebeurtenis waarover Yavuztürk Baybasin inlichtte, een moord in de theetuin van Öge moest zijn. Er wordt in het gesprek echter over vluchtelingen gesproken. De herzieningstolk blijkt niet het dialect van Yavuztürk te beheersen en mist daardoor de belangrijke *clue* dat het gesprek niet over een tuin gaat.

Rizgar behoeft qua *credentials* geen verdediging, omdat hij nergens zijn machtswoord gebruikt. Hij heeft heldere linguïstische en semantische argumenten waaruit blijkt dat de herzieningstolk op wie de AG vaart, te kort schiet in kennis van het gesproken dialect van het Kurmançi en de onderliggende grammatica.

Tot slot komt het argument van de AG aan de orde, [dat Baybasin daderkennis zou hebben verraden](#) omdat hij bij de rechter-commissaris zou hebben geantwoord dat gesprek A-1-1 met Yavuztürk ging over krantenberichten over de moord op Öge. Volgens het dossier werd dit gesprek namelijk kort na de moord gevoerd en kon er nog niet in een krant over gepubliceerd zijn. Maar omdat gesprek A-1-1 niet over de moord op Öge gaat, zoals nu is aangetoond, moet Baybasin zich vergist hebben in de inhoud van A-1-1. Hem werd slechts de foute taptolken vertaling voorgehouden tijdens dit verhoor. Het originele gesprek kon hij eerst maanden later zelf afluisteren, zo is ook gebleken in herziening. Hierop een oordeel van levenslang (blijven) baseren is volstrekt onverantwoordelijk, en ook gewoon

onjuist. In een rechtsstaat behoren dergelijke misslagen rechtgezet en gecorrigeerd te kunnen worden.

Hoge Raad der Nederlanden
Korte Voorhout 8
2511 EK Den Haag
Per koerier

Amsterdam, 18 juli 2017

Inzake : Aanvraag tot herziening d.d. 18 april 2011 van Hüseyin Baybasin
Reactie ex art. 468 lid 5 Sv
Uw ref. : **Zaaknummer Hoge Raad: S 11/02065 H**
Onze ref. : 40341 PL/pl

Edelhoogachtbaar College,

1. De termijn van artikel 468 lid 5 Sv

Op 4 juli jl. is door de advocaat-generaal na ruim zes jaar onderzoek een Conclusie genomen met een lengte van 1730 pagina's. Hij reageert daarin op het namens aanvrager (hier verder te noemen Baybasin) op 18 april 2011 ingediende verzoek tot herziening en de in de loop der jaren daarop ingediende aanvullende argumenten.

De wet schrijft in artikel 468 lid 5 Sv voor dat de advocaat van de aanvrager in aansluiting op deze Conclusie nog een termijn van twee weken wordt gegund om schriftelijk op de argumenten van de advocaat-generaal te reageren. Deze mogelijkheid is bedoeld om tegemoet komen aan de eisen van '*equality of arms*' zoals neergelegd als een eis van *fair process* in artikel 6 EVRM. Het moge duidelijk zijn dat de door de wet gegeven termijn van twee weken onvoldoende is om een Conclusie van 1730 pagina's, waarvoor door de advocaat-generaal meer dan uitgebreid de tijd is genomen, in essentie en in detail te lezen en tevens van commentaar te voorzien. In die zin voldoet de gegeven termijn in de onderhavige zaak niet aan de eisen van artikel 6 EVRM. Noodgedwongen zal ik mij in mijn commentaar daarom beperken tot enkele punten die ik in vogelvlucht zal behandelen.

2. De rode draad in het betoog van de AG: *Shooting the messenger*

In het herzieningsonderzoek van de advocaat-generaal zijn twee deskundigen benoemd: B. van den Heuvel en J.W.M. van de Ven.

Van den Heuvel bood zichzelf in 2012 als deskundige aan bij de advocaat-generaal. Hij was afgestudeerd als technisch bedrijfskundige aan de Universiteit van Twente.¹ Hij had geen relevante werk- of onderzoekservaring op het gebied van tapkamers, maar noemde zich deskundig op het gebied van de infrastructuur van call centers.² Omdat ‘de technische structuur van een call center goed vergelijkbaar is met die van een tapkamersysteem’ meende hij ‘de geconstateerde signaal-anomalieën t.a.v. de Baybasin tapes te herkennen als een interoperabiliteitsprobleem van de apparatuur’, ofschoon ‘nader onderzoek nodig zou zijn’, o.a. naar ‘de communicatieverbinding naar Turkije’. De werkwijze van zijn technisch adviesbureau werd, zo bleek later, op de website van het bedrijf omschreven als klantvriendelijk: *“Een systematische en wetenschappelijke benadering van en voor de problemen in de praktijk, maar gelijktijdig ook bewust een commercieel adviesbureau want als de klant er voor moet betalen moet zij met de resultaten ook wat kunnen. Hoe wij tot de resultaten komen is dan iets minder van belang.”*

Van de twee door mij voorgestelde deskundigen, de Israëlische Shlomo Peller en Hans van de Ven, viel Peller wegens tijdgebrek af. Peller had bovendien enkele jaren daarvoor een zeer serieus en gedetailleerd onderzoeksrapport in de zaak aan de TCEAS afgeleverd, waar geen enkel gevolg aan was gegeven. Zijn vertrouwen dat dit deze keer anders zou lopen, was daarom klein. Van de Ven bleek wel bereid. Hij had werkervaring op het te onderzoeken gebied. Zo werkte hij jarenlang als o.a. analist op de afdeling Interceptie Telecommunicatie van de MID, in welke functie hij ook te maken had met de digitale Comverse tapkamer uit de jaren 90. Ook werkte hij korte tijd voor het bedrijf ECI in Tel Aviv, medeproducent van de Comverse tapkamer, en voerde hij opdrachten uit voor BUMICON, de Nederlandse vertegenwoordiger voor Comverse in Nederland.³

Ondanks deze kwalificaties wordt Hans van de Ven in de Conclusie van de advocaat-generaal afgeserveerd als zijnde een non-deskundige die het op alle onderzochte items mis had. Zijn fout is geweest dat hij tot de conclusie kwam dat manipulatie in de analoge en digitale tapkamers in de jaren 90 mogelijk was en dat zekere ‘onverklaarbare’ audiofenomenen in het onderzochte materiaal als aanwijzingen moeten worden gezien voor manipulatie. Hetzelfde lot ondergaan andere deskundigen die in de loop der jaren onderzoek deden naar de tapkamers uit de jaren 90. Het prestigieuze PricewaterhouseCoopers, dat in 2003 concludeerde tot ernstige veiligheidshiaten in de Nederlandse tapkamers, bestaat volgens de Conclusie van de advocaat-generaal uit een groepje accountants dat weinig heeft begrepen van de toen functionerende Kislev 2-tapkamers.⁴ Hetzelfde lot treft de TCEAS-deskundigen Shlomo Peller, BEK TEK LLC,

¹ Hij stond bij het LDM (De Landelijk DeskundigheidsMakelaar van Politie en OM) geregistreerd als deskundig in Brand en explosieonderzoek en Digitale beeldanalyse.

² brieven van 16 oktober 2012 en 11 maart 2013.

³ zie o.a. bijlage 85 bij Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag; e-mail Van de Ven aan Derksen, 3 augustus 2015, alsmede Aanvulling op CV van Hans van de Ven, bijlage 2 bij rapport Van de Ven, 8 oktober 2015

⁴ Conclusie van de advocaat-generaal d.d. 4 juli 2017, pp. 228 en 1111

Frank Fransen (TNO/ICT) en Jan Rijnders (KPN Security) waar dezen met professor Bart Jacobs, die het technisch TCEAS-onderzoek leidde, spreken over duidelijke aanwijzingen van manipulatie dan wel deze niet uitsluiten. De Israëlische telecom- en signaaldeskundige Peller is hiervan het duidelijkste voorbeeld. Hij onderzocht zes tot het bewijs in de zaak gebruikte gesprekken en kwam na een minutieus onderzoek tot de vernietigende conclusie dat zij alle sterke aanwijzingen van manipulatie vertoonden.⁵ In zijn onderzoeksresultaten refereert de advocaat-generaal alleen nog maar aan Peller waar hij gebruik maakt van diens rekenmethoden.⁶ Maar Pellers conclusies over de vele aanwijzingen van manipulatie worden in de conclusie van de advocaat-generaal genegeerd. Hetzelfde geldt voor de conclusie van Jacobs dat de vondst van onverklaarbaar afwijkende beltonen een ‘kwestie van veel gewicht’ is. Naast Peller sprak namelijk ook het Amerikaanse Audio/Video Forensic bureau BEK TEK LLC op dit punt van een “*compelling argument regarding the cadence issue*”. En deze conclusie werd aldus Jacobs bevestigd door de telecom-deskundigen Fransen en Rijnders.⁷ De twee telecom-deskundigen van TNO en KPN schreven ook dat zij voor het ontbreken van de eindegespreekstoon in gesprek A-1-4 geen technische verklaring hadden.⁸ Het gesprek eindigt midden in een ‘oooooh’-klank waarin de spreker Baybasin blijft hangen, waarna zonder eindegespreekstoon de PTT-tijdmelding aanslaat, de zogenaamde ‘Tante Cor’. Met de deskundigen Peller en Van de Ven achtten zij dit een onverklaarbare anomalie.

In de 1730 pagina’s tellende conclusie van de advocaat-generaal worden al deze deskundigen voor wat betreft hun conclusies terzijde geschoven ten faveure van de nieuw benoemde deskundige Bas van den Heuvel. Van den Heuvel beschrijft de Kislev 2-tapkamer namelijk als volstrekt manipulatie-proof. En hij blijkt voor elk onverklaarbaar ‘audiofenomeen’ wel een alternatieve verklaring te kunnen verzinnen. Hij liet zien, zelfs in hoog tempo, hoe hij met steeds wisselende verklaringen voor eenzelfde fenomeen kon komen.⁹ En dit alles is, zo blijkt uit de lange conclusie van de advocaat-generaal, sterk in zijn voordeel gebleken. Het impliceert namelijk dat alle door de andere deskundigen in de loop der jaren gevonden technisch onverklaarbare ‘audiofenomenen’ geen aanwijzing voor manipulatie kunnen vormen. Zij kunnen, in navolging van de hypothesen van Van den Heuvel, altijd worden afgedaan als ‘altijd wel mogelijke technische onvolkomenheden’. Ik zal daarvan enkele voorbeelden geven in dit commentaar.

Maar allereerst wil ik er nogmaals op wijzen dat Van den Heuvel, gevraagd naar zijn bronnen voor zijn beschrijving van de Kislev 2-tapkamer, als voornaamste bron Daan van Dreunen, technisch expert binnen het ULI (Unit Landelijke Interceptie) en voormalig medewerker van Bumicon, noemt.¹⁰ Documentatie over deze tapkamer als grondslag van

⁵ bijlage 40 bij herzieningsverzoek 2011: Recordings Examination Report van Shlomo Peller, MSc., September-October 2009: p. 19.

⁶ bijvoorbeeld uitkomsten van onderzoek door de advocaat-generaal naar de geconstateerde versnellingen van de analoge opnamen zoals aan de deskundigen gepresenteerd (zie Aanvulling V op de herzieningsaanvraag, appendix 1 sub 1 en 3). Ook het berekenen van de versnelling aan de hand van de 10 seconden precies van de Tante Cor-melding werd overgenomen van Peller.

⁷ bijlage 38 bij herzieningsaanvraag van 2011: brief d.d. 16 augustus 2010 van prof. dr. B. Jacobs aan prof. mr. Y. Buruma, p. 4

⁸ bijlage 41 bij herzieningsaanvraag van 2011: Fransen en Rijnders, 26 May 2010, p. 4

⁹ bijlage 122 bij Aanvulling IV op herzieningsaanvraag: brief d.d. 16 december 2014 van A.G. van der Plas aan mr. Y.J. Wijnnobel en mr. D.J.C. Aben.

¹⁰ Van den Heuvel, e-mails van 15 juli 2015 te 15.51 uur en 6 augustus 2015 te 13.16 aan A.G. van der Plas e.a. en bijlage 86 bij de Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag: brief Daan van Dreunen, 23 november 2015, onderwerp: Interceptie in 1997/1998 t.b.v. herziening Baybasin, p. 6: “Het merendeel va

zijn uitputtende beschrijving heeft Van den Heuvel niet kunnen leveren. Als onderzoeksmethode, zo schrijft hij in zijn omvangrijke onderzoeksrapport – dat overigens vrijwel iedere bronverwijzing ontbeert – hanteert hij de methode van ‘reverse engineering’. Hij redeneert terug, zo begrijp ik daaruit, want de daadwerkelijke analoge en digitale tapkamer uit de jaren 90 heeft hij nooit van binnenuit mogen bewonderen of kunnen onderzoeken. Toch schrijft hij er een boekwerk over vol, dat door de advocaat-generaal als leidraad voor zijn Conclusie van 4 juli jl. is gebruikt.

Mijn commentaar op grond van artikel art. 468 lid 5 Sv is, dat de advocaat-generaal zich hiermee wel op een heel smalle basis heeft teruggetrokken: de klantvriendelijke analyse van een bedrijfskundig ingenieur die geen andere bron voor zijn informatie heeft dan de politie zelf. Recent bleek Bas van den Heuvel zelfs voor de KLPD te werken. In samenwerking met het team van Van Dreunen was hij ingeschakeld om daar oude optical disks te archiveren.¹¹ Maar was het doel van onderzoek nu juist niet het onderzoeken van mogelijke manipulatie van tapmateriaal door de politie zelf in de jaren 1997 en 1998? Tast het de onafhankelijkheid van een onderzoek door de advocaat-generaal bij de Hoge Raad niet te zeer aan om zich in een dergelijk onderzoek vrijwel uitsluitend te baseren op van die politie zelf afkomstige informatie, zonder dat daar toetsbare documentatie aan ten grondslag ligt? In de diverse Aanvullingen op de herzieningsaanvraag heb ik beargumenteerd en gedocumenteerd gewaarschuwd voor het eenzijdig steunen door de advocaat-generaal op de conclusies van Van den Heuvel.¹² Ik acht dit wetenschappelijk en qua waarheidsvinding onverantwoord.

In een vierde korte aanvulling op de herzieningsaanvraag heb ik uw Raad en de advocaat-generaal ter ondersteuning van mijn eerdere argumenten een tweetal rapporten gestuurd van twee gezaghebbende onderzoeksinstituten. Het betrof een rapportage van het NFI van 13 januari 2003¹³ en een rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid van 4 december 2008.¹⁴ Deze rapporten, die mij voordien niet bekend waren, bleken in belangrijke mate de kritiek te delen die in de Tweede Aanvulling (de hoofdstukken II en III) is geleverd op de door Bas van den Heuvel en zijn onderzoeksbureau MSNP (*Mid Summer Night Party*) gevolgde werkwijze en gehanteerde onderzoeksmethoden.

Het NFI-rapport van 2003 is opgesteld door vier deskundigen. Zij bogen zich over een door het bedrijf MSNP van Bas van den Heuvel verricht onderzoek naar de vuurwerkramp in Enschede. Het viel de deskundigen op dat MSNP zich in dat onderzoek niet alleen moest inwerken in een voor zijn onderzoekers nieuw vakgebied, het NFI concludeert tevens op grond van een analyse van het door MSNP verrichte onderzoek dat dit onderzoeksbureau uiteindelijk niet bleek te beschikken over voldoende kennis en ervaring op het desbetreffende onderzoeksgebied. Volgens het NFI ging MSNP uit van ongeoorloofde of onjuiste aannames. De door het bureau gebruikte formules en rekenprogramma's bleken

deze informatie is mondeling gedeeld met de heren Van de Ven en Van den Heuvel tijdens diverse overlegsessies.

¹¹ zie Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, p. 16 Volgens mr. Aben in een email aan mij van 7 april 2017 werkt Van den Heuvel in dezen niet zozeer voor de politie maar met de politie samen.

¹² Ik verwijs hiervoor met name naar de Tweede en Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag van 1 februari 2016 en 12 juni 2017

¹³ **bijlage 120:** rapport d.d. 13 januari 2003 van Ir. P.C.A.M. de Bruyn van het N.F.I. (Nederlands Forensisch Instituut)

¹⁴ bijlage 121 bij de Vierde Aanvulling op de herzieningsaanvraag; rapport d.d. 4 december 2008 van de Onderzoeksraad voor Veiligheid. Zie ook persbericht:

https://www.onderzoeksraad.nl/uploads/investigations/Persbericht_Schiphol_0412.pdf

niet geschikt voor hetgeen moest worden onderzocht. De gebruikte gegevens waren ontoereikend. Er werden onjuiste conclusies getrokken. De getrokken conclusies over de oorzaken van de brand varieerden volgens het NFI bovendien van minder waarschijnlijk tot onwaarschijnlijk. Tot slot merkten de NFI-onderzoekers op: ***“De diverse discussies met MSNP (te weten met de medewerkers B. van den Heuvel en D. Boers) waren niet altijd even makkelijk omdat de hypothesen van MSNP en de door hen aangevoerde argumenten steeds wisselden”***

Het tweede rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid van 4 december 2008 laat vergelijkbare kritiek zien op de methoden en kwaliteit van een MSNP-onderzoek naar de brand in het cellencomplex Schiphol-Oost in 2005. De alternatieve verklaring van de brand door Van den Heuvel is volgens nader onderzoek van de Onderzoeksraad gebaseerd op de toepassing van ***‘onjuiste dan wel onvoldoende gevalideerde technieken’*** en het ***‘trekken van onjuiste conclusies’*** op grond van bekende gegevens.

Ik schreef uw Raad dat deze rapporten van het NFI en de Onderzoeksraad voor Veiligheid een relevante ondersteuning vormen voor de eerder door mij verwoorde kritiek op de door Bas van den Heuvel gehanteerde onderzoeksmethoden, ingenomen stellingen en getrokken conclusies. Ook in de onderhavige zaak was Van den Heuvel voor het door hem in de zaak van verzoeker verrichte onderzoek noch qua opleiding noch qua ervaring gekwalificeerd, maar dat belette hem niet vergaande conclusies te trekken op grond van vaak onjuiste aannames en soms dubieuze onderzoekstechnieken¹⁵. Ook in het onderhavige herzieningsonderzoek werd de begeleidingscommissie geconfronteerd met steeds wisselende stellige stellingen van Van den Heuvel.¹⁶

Deze door twee gerenommeerde onderzoeksinstituten ondersteunde kritiek op kwalificaties, onderzoeksmethoden en onderzoeksethiek van onderzoeker Bas van den Heuvel heeft de advocaat-generaal er niet van weerhouden zich in zijn Conclusie af te wenden van hem onwelgevallige conclusies van een groot aantal gerespecteerde deskundigen, en zich bij uitsluiting te baseren op de hem door Bas van den Heuvel aangereikte hypothesen en alternatieve verklaringen voor de in het audiomateriaal gevonden anomalieën.

Al die andere deskundigen brachten de vervelende boodschap van onbetrouwbare tapkamers en mogelijke tot sterke aanwijzingen en bewijzen voor gerommel met het in de zaak Baybasin gebruikte tapbewijs. Deze boodschappen moesten worden geneutraliseerd, in het geval van Hans van de Ven zelfs via de harde methode van *shooting the messenger*.

Ik acht deze gevolgde werkwijze intrinsiek onwetenschappelijk en in die zin ongeschikt om de waarheid in deze zaak te achterhalen. Ik zal hieronder met een aantal voorbeelden uit het lange betoog van de advocaat-generaal aangeven tot welke onjuiste technische conclusies van zijn kant deze werkwijze van hem heeft geleid. Ik benoem dit in een laatste poging om te voorkomen dat uw Raad de advocaat-generaal in deze foute conclusies zou volgen.

¹⁵ Tweede Aanvulling op de herzieningaanvraag, hoofdstuk II Inleiding tot de nova 23-38, de pp. 36 en 37 en meer specifiek bijlage 84, Derksen, Stavaza III, deel I, pp 5-6.

¹⁶ bijlage 122 bij IVe Aanvulling op herzieningsaanvraag: brief d.d. 16 december 2014 van A.G. van der Plas aan mr. Y.J. Wijn Nobel en mr. D.J.C. Aben. Ik verwijs tevens naar mijn latere brieven van 6 januari en 8 februari 2015 over dit onderwerp.

3. De tapkamers

De analoge tapkamer

De deskundigen Van de Ven en Van den Heuvel verschilden niet van mening over het feit dat de analoge tapkamer te Arnhem van waaruit Baybasin werd afgeluisterd tot 13 november 1997 te 17.00 uur geen afdoende bescherming bood tegen manipulatie.¹⁷ Noch de techniek, noch de organisatie van deze analoge tapkamer bood afdoende waarborg tegen manipulatief ingrijpen door aanwezige rechercheurs en tolken.¹⁸ Ik wees in dit verband op een verklaring van een voormalig tapkamer-coördinator: *“Iedereen die toegang had tot de tapkamer kon bij de banden. (---) er liepen diverse tolken vrij in en uit.”*¹⁹ Er werd, zo heeft het onderzoek in herziening uitgewezen, geen gebruik gemaakt van het door de leverancier van de analoge tapkamer (de UHER 6000) geleverde FSK-sigitaal, waarmee de authenticiteit van de moederband kon worden geverifieerd.²⁰ Zonder dit signaal konden de banden opnieuw en opnieuw worden gekopieerd, zonder dat daarvan enig spoor terug te vinden is.²¹ De advocaat-generaal heeft dus ook niet meer met zekerheid kunnen vaststellen dat de door hem onderzochte banden daadwerkelijk de originele en qua inhoud ongewijzigde moederbanden zijn.

Hoe gemakkelijk ‘originele’ uit de analoge tapkamer afkomstige banden konden worden vervangen of doodeenvoudig zoekraken zonder dat er een haan naar kraaide, bleek pijnlijk uit het recentelijk zomaar verdwijnen van 13 van de 18 in de zaak veiliggestelde banden.²²

Een belangrijk deel van het bewijs in vooral de Öge-zaak is afkomstig uit deze tapkamers. De garantie van betrouwbaarheid van dat bewijs ontbreekt.

De digitale tapkamer en het T14-onderzoek

Over de veiligheid van de digitale Comverse tapkamer Kislev 2 te Apeldoorn, die vanaf 13 november 1997 te 17.00 uur is ingezet bij het tappen van Baybasins telefoon, is in het herzieningsonderzoek wel veel discussie geweest. Bas van den Heuvel acht deze tapkamer volkomen manipulatie-proof en zegt zich in zijn beschrijving ervan te baseren op wat Daan van Dreunen hem daarover heeft verteld.

Hans van de Ven neemt op dit punt een tegengesteld standpunt in en is daarover in de Conclusie van de advocaat-generaal heftig onder vuur genomen.²³ Van de Ven zou hebben gelogen over zijn ervaringen met deze tapkamer. Hij zou het bovendien volstrekt mis hebben waar hij beweert dat de in deze tapkamer opgeslagen gesprekken tamelijk eenvoudig uit de directory konden worden verwijderd door een kleine wijziging in de

¹⁷ Tweede Aanvulling op herzieningsaanvraag, 1 februari 2016, de pp.38-42 de nova 23-25 en MEPIO hoofdrapport, pp.23 en 45

¹⁸ In gelijke zin p. 270 van de Conclusie van de advocaat-generaal van 4 juli 2017

¹⁹ bijlage 87 bij de Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag; e-mail d.d. 27 augustus 2015 van H. Laarman op vragen van mr. Van der Plas, de antwoorden op de vragen 2, 4, 5, 6 en 8 en 9

²⁰ proces-verbaal van verhoor d.d. 16 september 2016 van I.A.M. Dieker, mij door de AG toegestuurd op 16 februari 2017 (zie appendix 1 sub 16 bij de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag)

²¹ Van de Ven, rapport d.d. 8 oktober 2015, p. 14 en p. 29, en bijlage 87a bij Tweede Aanvulling; e-mail d.d. 31 januari 2016 te 14.34 uur van Van de Ven

²² Vijfde Aanvulling d.d. 12 juni 2017, pp 5-11

²³ bijvoorbeeld de pp. 291-372 van de Conclusie van 4 juli 2017

bestandsnaam en dat terugplaatsing van deze gesprekken mogelijk was door het herstellen van de oude bestandsnaam. Dit mechanisme impliceerde volgens Van de Ven dat ook nieuwe gesprekken in de directory konden worden geplaatst onder een bestandsnaam van een eerder op deze wijze uit het bestand verwijderd gesprek.

Dat Van de Ven naar mijn mening helemaal niet heeft gelogen over zijn ervaringen met de Kislev 2-tapkamer heb ik uitputtend besproken in de Vijfde Aanvulling van 12 juni jl.²⁴

Van de Ven was in 2002 met zijn collega-deskundige Kuyلمان door de advocaten in de T14-zaak gevraagd om onderzoek te doen naar de (on)mogelijkheid van wissen van geheimhoudersgesprekken in de Nijmeegse Comverse tapkamer Kislev 2. Hiertoe moesten de aan de advocaten afgegeven optical disks in de zaak worden onderzocht. Ook woonden Kuyلمان en Van de Ven wissessies bij in de Nijmeegse Kislev 2-tapkamer, uitgevoerd door de tapkamerbeheerder M.P.M. Koster. Uit dit onderzoek werd hen duidelijk, zo schreef van de Ven, dat *“dit wissen tot in ieder geval 2003 [gebeurde] via het ongeldig maken van de entry tot een gesprek in de database.”*²⁵ Kuyلمان schreef daarover in een verslag van 2002 dat nog bewaard is gebleven: *“De beheerder zocht in de computer de gesprekken op, die gewist moesten worden. Vervolgens werd het betreffende gesprek geselecteerd en de computer opdracht gegeven het gesprek te “wissen”. Vervolgens werd het volgende gesprek in de computer geselecteerd en vervolgens “gewist”. (---) De benodigde tijd voor het “wissen” van een gesprek bleek telkens 46 secondes te zijn (---) onafhankelijk te zijn van de tijdsduur van het betreffende gesprek.”*²⁶

Een proces-verbaal van bevindingen van tapkamerbeheerder Koster bevestigt dit. Koster schreef daarin de geheimhoudersgesprekken in de Kislev 2-tapkamer te wissen door het in de ‘directory’ ongeldig maken van de toegang tot het gesprek: *“Het wissen van de gesprekken van de optical disks vond plaats door het verwijderen van de toegang tot deze gesprekken door de voice file manager (VFM), waardoor deze gesprekken niet meer met betrekkelijk eenvoudige programmatuur te achterhalen zijn.”*²⁷ (onderstreping door AvdP)

Door het bestuderen van de optical disks die aan de verdediging waren afgegeven ontdekten Kuyلمان en Van de Ven dat de wismethode van Koster waarbij de verwijzing naar een gesprek in de directory een nieuwe definitie kreeg, de gesprekken niet definitief uit het registratiesysteem had doen verdwijnen. Slechts de link naar het betreffende gesprek verdween uit de directory. Zij vonden, aldus de advocaten die hen als deskundigen hadden ingeschakeld, *‘met bepaalde apparatuur’* de via de methode ‘Koster’ gewiste gesprekken terug op de optical disks. Zij konden dit aantonen door het laten *“uitluisteren van de disks op een court play back unit tijdens een van de zittingen.”*²⁸ Mede op basis hiervan heeft volgens de advocaten: *“De rechtbank vastgesteld dat gewiste gesprekken niet gewist bleken te zijn.”*²⁹ De bevestiging hiervan is terug te vinden in het vonnis van de rechtbank te Almelo van 5 december 2012.³⁰

²⁴ Vijfde Aanvulling d.d. 12 juni 2017, pp 42-53

²⁵ Van de Ven, rapport d.d. 8 oktober 2015, p. 20

²⁶ bijlage 124 bij Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag: Verslag bijwonen activiteiten in de tapkamer van politie Nijmegen op 21 oktober 2002 van Ing. M. Kuyلمان, gedateerd 18 september 2003

²⁷ bijlage 5 bij Van de Ven, rapport d.d. 8 oktober 2015: proces-verbaal van M.P.M. Koster, Regiopolitie Gelderland Midden, 7 november 2002

²⁸ bijlage 125 bij de Vijfde Aanvulling in herziening: antwoord d.d. 16 februari 2017 van mrs. Aberson en Verwey op mijn vragen 2, 3 en 5

²⁹ bijlage 125: antwoord d.d. 16 februari 2017 van mrs. Aberson en Verwey op mijn vragen 6 en 7

³⁰ Rechtbank Almelo, 5 december 2012, ECLI:NLRCALM:2002:AF1488

Het terugplaatsen van het volgens de methode ‘Koster’ gewiste gesprek geschiedde aldus Van de Ven door het herstellen van de originele bestandsnaam van het gesprek. Met de specifieke programmatuur (ondersteund door de toenmalige apparatuur) en een hex-editor konden hij en Kuylman dat indertijd relatief makkelijk realiseren. Het impliceerde, zo luidt zijn uitleg in zijn rapportage, dat bijvoorbeeld ook aan een nieuw in het tapsysteem ingevoerd gesprek de originele bestandsnaam van een oud ‘gewist’ gesprek kon worden gegeven. Dat nieuwe gesprek werd daarmee in de directory op de plaats van het oude gesprek geplaatst met alle bijbehorende generieke (verkeers)gegevens van tijd en plaats. In de woorden van Van de Ven: *“files waren gewoon te vervangen of konden worden herbenoemd. Uitgaande van een bekende naam van een ‘gewiste’ file kon je een nieuwe file in het systeem aanbieden onder de naam van de ‘gewiste’ file. Op directory niveau kon je vervolgens datum en tijd van de file naar believen aanpassen. Het nieuwe bestand viel daarmee zonder problemen in gecodeerde vorm op de gewenste plaats.”* Hij geeft aan dat dit kon worden gedaan door eenieder binnen de tapkamer die toegang had tot de database.³¹ En die toegang hadden alle uitwerkstations met het juiste wachtwoord.

Van de Ven heeft, anders dan de advocaat-generaal u wil doen geloven, niet gelogen over zijn ervaringen met de Kislev 2-tapkamer in Nijmegen. Hij beschrijft de methode ‘Koster’ en hij geeft aan dat hij en Kuylman ontdekten dat gesprekken door het herstellen van de oude bestandsnaam gewoon konden worden teruggeplaatst in de directory. Het logische gevolg daarvan is, zo geeft hij aan, dat ook andere gesprekken dan het ‘gewiste’ gesprek konden worden teruggeplaatst door ze de bestandsnaam te geven van het ‘gewiste’ gesprek. Het nieuw geplaatste gesprek kreeg daarmee de generieke gegevens van het oude ‘gewiste’ gesprek. De originele JTS-gegevens van het gesprek konden ook eenvoudig worden aangepast, zo demonstreerde Van de Ven nog op 6 april 2017 aan de advocaat-generaal.³²

De deskundigen verschillen niet van mening over de toegang tot de directory, ofwel ADABAS-database, van de Kislev 2-tapkamer. Deze was vrij toegankelijk vanuit alle uitwerkstations van de rechercheurs en taptolken. De gegevens in de database waren ongecodeerd opgeslagen en konden door de gebruikers vanuit de uitwerkstations met behulp van het juiste wachtwoord worden benaderd en bewerkt, zo moest ook Van den Heuvel toegeven.³³ Deze uitwerkstations draaiden, zoals Van de Ven in zijn rapport beschreef, op MS Windows, in de praktijk meestal Windows 3.11. Dit wordt niet alleen door Van Dreunen bevestigd.³⁴ Het komt ook overeen met documentatie van Comverse Technology Inc. zelf uit die tijd. In een door Van de Ven uit zijn archief verstrekte Comverse-folder van de Kislev 2 staat uitdrukkelijk vermeld dat het tapsysteem vanuit de ‘operator workstations’ met Windows DOS toegankelijk was.³⁵ Hetzelfde staat vermeld in de *AudioDisk Production Description* van Comverse Technology Inc. van de in december

³¹ Van de Ven, rapport d.d. 8 oktober 2015, pp. 16-18

³² verslag van de demonstratie d.d. 6 april 2017 te Driebergen, gebouw Landelijke Eenheid van de Nationale Politie, ontvangen van de griffier van de rechter-commissaris op 13 april 2017, pp. 6-10

³³ Van den Heuvel, e-mail van 6 augustus 2015 te 13.16 aan A.G. van der Plas sub antwoord 2, waar hij schrijft: *“De metadata is gedeeltelijk gecodeerd en gedeeltelijk ongecodeerd, zo is het a-nummer, b-nummer, team, commentaar en de JTS ongecodeerd, de meeste andere velden zijn gecodeerd. Deze codering heeft geen beveiligingstoepassing, slechts een efficiency achtergrond. Dit in tegenstelling tot de AVQSBC codering van de audio.”* Zie ook zijn MEPIO rapport, hoofdstuk 10, p. 48 en 56.

³⁴ bijlage 86 bij Tweede Aanvulling op herzieningsaanvraag; brief d.d. 23 november 2015 van D. van Dreunen aan mr. Aben, p. 4

³⁵ Van de Ven, rapport d.d. 8 oktober 2015, pp.15-18

1996 nog geleverde digitale tapkamer.³⁶ Ook deze documentatie werd door Van de Ven aan de advocaat-generaal ter hand gesteld. In deze productbeschrijving van Comverse zelf wordt Van de Ven wederom bevestigd in zijn analyse van de Kislev 2-tapkamer. Deze beschrijving vermeldt o.a.: *“Operator Workstations are computer terminals equipped with audio playback units, to access and manipulate the data stored in the AMS.”*³⁷ (onderstreping door AvdP) Comverse gaf dus zelf aan dat de uitwerkstations van o.a. rechercheurs en taptolken met behulp van Windows DOS toegang hadden tot de opgeslagen tapgegevens en deze vervolgens konden bewerken. Eén van deze mogelijkheden, de methode ‘Koster’, heeft Van de Ven met eigen ogen kunnen aanschouwen en samen met Kuyman kunnen onderzoeken.

Anders dan de deskundige Van den Heuvel, die zijn informatie slechts ‘van horen zeggen’ heeft, heeft Van de Ven zijn bevindingen en analyse met nog (in zijn archief) voorhanden documentatie uit die tijd onderbouwd. Die documentatie spreekt voor zich, zo heb ik laten zien in de tweede en vijfde aanvulling op de herzieningsaanvraag.³⁸

Het feit dat Van de Ven de methode ‘Koster’ niet heeft kunnen demonstreren op 6 april 2017, zoals de advocaat-generaal bij herhaling benadrukt, bleek een simpele reden te hebben. Het originele Audio Management Subsystem (AMS) bleek jaren geleden al vernietigd en daarmee tevens de daaraan gekoppelde ADABAS-database van het systeem, waarmee indertijd vanuit de uitwerkstations met het juiste wachtwoord toegang tot de tapgegevens kon worden verkregen. De ziel van dit interceptiesysteem bleek te ontbreken, wel te verstaan. Van Dreunen legde tijdens de demonstratie uit dat de zogenaamde remote AMS (zoals door hem die dag opgesteld) normaliter was aangesloten op *“de grote AMS op de hoofdlocatie”*, welke was gekoppeld aan *“een aparte ADABAS database (DBMS)”*. Maar, zo voegde hij er aan toe, deze hoofdlocatie-AMS met het ADABAS-database-systeem was al jaren niet meer voorradig. Deze was vernietigd en vervangen. Er moest dus tijdens de demonstratie offline worden gewerkt.³⁹

Het gevolg hiervan was dat noch Van Dreunen noch zijn technische man noch de tevens aanwezige Van den Heuvel tijdens de demonstratie in staat bleken om de eenvoudige ooit door tapkamerbeheerder Koster in de T14-zaak verrichte ‘wishandelingen’ (van 46 seconden per gesprek) uit te voeren op de opgestelde ‘remote AMS’.⁴⁰ Dat lukte dus ook Van de Ven niet. Dit lag aan het feit dat er geen originele AMS meer aanwezig bleek met bijbehorende ADABAS-database, via welke de uitwerkstations indertijd directe toegang hadden tot de geregistreerde tapinformatie. Dit is Van de Ven niet te verwijten. Dit doet evenmin afbreuk aan Van de Vens analyse van de methode ‘Koster’, zoals door hem gedocumenteerd beschreven in zijn rapportages.

De tijdens de demonstratie gebleken lacune – het ontbreken van de oorspronkelijke toegang tot het tapsysteem vanuit de uitwerkstations – plaatst alleen maar serieuze vraagtekens bij de beschrijvingen die Van den Heuvel achteraf (na 13 jaar) geeft van het

³⁶ Van de Ven, rapport d.d. 8 oktober 2015, pp. 18 en 19 en bijlage 4 p. 6

³⁷ ibidem, p.6

³⁸ Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag, d.d. 1 februari 2016, hfst II, hoofdstuk II, pp.42-68 de nova 26-38 en Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, d.d. 12 juni 2017 hfst VI

³⁹ ibidem verslag van de demonstratie, p. 3. De schets is als appendix 7 bij de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag gevoegd. Het betreft een door Mr. Aben tijdens de demonstratie genomen foto die mij op 19 april 2017 werd toegestuurd.

⁴⁰ verslag van de demonstratie d.d. 6 april 2017 te Driebergen, gebouw Landelijke Eenheid van de Nationale Politie, ontvangen van de griffier van de rechter-commissaris op 13 april 2017, pp. 21-24

systeem in zijn MEPIO-rapport. Hij hanteert hierbij de methode van ‘reverse engineering’. Maar hij heeft zich hierin in ieder geval niet kunnen baseren op een nog aanwezige of mogelijkere nagebouwde originele AMS met Database van de Kislev 2, zo werd op 6 april jl. duidelijk. De toegang vanuit de uitwerkstations van rechercheurs en taptolken tot het tapsysteem heeft Van den Heuvel helemaal niet kunnen bestuderen. Hiertoe ontbrak het hem zowel aan onderzoeksmateriaal als ook aan eigen ervaring en relevante documentatie.

De demonstratie op 6 april 2017 heeft hiermee aangetoond dat de door de deskundige Van den Heuvel in zijn MEPIO-rapport gegeven beschrijving van de Kislev 2-tapkamer onvolledig is. In dit rapport baseert hij zich op de door Van Dreunen verstrekte informatie en de via zijn eigen methode van *reverse-engineering* gereconstrueerde tapkamer uit die tijd. De demonstratie heeft duidelijk gemaakt dat de aan Van Dreunen en Van den Heuvel ter beschikking staande ‘remote AMS’ nu juist die *essentiële functies mist* van het centrale AMS, waarmee indertijd, zo toont de beschrijving van Koster en het onderzoek van Kuylman en Van de Ven aan, op eenvoudige wijze gesprekken uit het systeem konden worden verwijderd als ook aan het database-systeem konden worden toegevoegd. Dit vormt een ernstige lacune in het MEPIO-eindrapport van Van den Heuvel, waar de advocaat-generaal in zijn Conclusie van 4 juli jl. geheel aan voorbij lijkt te gaan. Ten onrechte neemt de advocaat-generaal dit rapport als uitgangspunt voor zijn daarin getrokken conclusies. Dit vormt een ernstige tekortkoming in zijn onderzoek en de daarop gebaseerde conclusies.

PricewaterhouseCoopers

Maar dat niet alleen. De advocaat-generaal miskent in zijn Conclusie eveneens dat Van de Ven in zijn analyse van de Kislev 2-tapkamer niet alleen staat. Nog geen jaar na het door van de Ven en Kuylman in de T14-zaak verrichte onderzoek werden hun beider bevindingen bevestigd in een diepgaand en breed onderzoek van PricewaterhouseCoopers naar de in Nederland functionerende interceptiesystemen. Dit onderzoek was geïnitieerd door de ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie tezamen.⁴¹ Het onderzoek wees uit dat bij alle van de onderzochte interceptie-organisaties sprake was van hiaten in het beheer en de technische beveiliging van het interceptie-systeem, met reële risico's van manipulatie van geïntercepteerde (meta)informatie door onbevoegden van dien.⁴²

PricewaterhouseCoopers trekt eenzelfde conclusie als Van de Ven in zijn rapportages in het herzieningsonderzoek. Het eindrapport vermeldt: **“personen met logische toegang tot uitwerkstations of het netwerk (---) zijn in principe in staat tot (---) onbevoegde wijziging of vernietiging van getapte boodschappen en (---) onbevoegde wijziging of vernietiging van log gegevens.”**⁴³

Het aan de ministeries van Binnenlandse Zaken en van Justitie aangeboden eindrapport werd indertijd uiterst serieus genomen door zowel de opdrachtgevers als de politiek en

⁴¹ bijlage 42 bij herzieningsverzoek 2011: rapport d.d. 25 augustus 2003 van PricewaterhouseCoopers

⁴² bijlage 42A bij herzieningsverzoek 2011: persbericht ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkszaken van 8 december 2003, pp. 1 en 2

⁴³ Conclusie PG Aben, 4 september 2012, pp. 26 en 44 en bijlage 42 bij herzieningsverzoek 2011: rapport d.d. 25 augustus 2003 van PricewaterhouseCoopers, sub 2.2.2.1, p. 13

heeft uiteindelijk de basis gevormd voor ingrijpende aanpassingen in regelgeving en binnen de interceptiesystemen zelf.⁴⁴

Toch kiest de advocaat-generaal er voor de eindconclusies van dit rapport terzijde te schuiven ten faveure van de stuk voor stuk niet gedocumenteerde stellingen en conclusies van de deskundige Bas van den Heuvel, dat de Kislev 2-tapkamer in die jaren manipulatie-proof was. De advocaat-generaal voert hiervoor in zijn Conclusie van 4 juli jl. twee argumenten aan.

PricewaterhouseCoopers onderzocht niet de Kislev 2-tapkamer

Allereerst stelt de advocaat-generaal dat het onderzoek van PricewaterhouseCoopers geen betrekking had op de Kislev 2-tapkamer. Er zou slechts een Comverse/Verint tapkamer ‘special’ zijn onderzocht, die in maart 2000 door de heer J. van den Heuvel (niet zijnde familie van de deskundige Bas van den Heuvel) werd geopend.⁴⁵ Deze informatie verkreeg de advocaat-generaal van Daan van Dreunen. Documentatie ontbreekt. Of het klopt wat Van Dreunen hierover meedeelt, is door de advocaat-generaal niet nagevraagd bij de directe opdrachtgevers van het PricewaterhouseCoopers-onderzoek noch bij PricewaterhouseCoopers zelf.⁴⁶ Evenmin ontbreekt documentatie waaruit zou blijken dat deze tapkamer ‘special’ van Comverse/Verint op het fundamentele punt van veiligheid afweek van de Kislev 2 uit de Baybasin en T14 onderzoeken.

Maar ten tijde van het PricewaterhouseCoopers onderzoek waren er van de 39 in Nederland regionaal in gebruik zijnde tapkamers 14 van het merk Kislev 2. Het moet onwaarschijnlijk worden genoemd dat deze Kislev 2-tapkamer niet is meegenomen in het onderzoek. Koen Jaspers van het Bureau PIDS⁴⁷, dat indertijd opdracht gaf tot het onderzoek van PricewaterhouseCoopers, geeft op dit punt andere informatie dan Van Dreunen. Hij liet weten dat het onderzoek mede de digitale tapkamers van vóór 2000 omvatte. Deze verschilden namelijk niet van die welke in 2003 door PricewaterhouseCoopers werden onderzocht, zo liet hij weten. Hij schreef: *“Voorafgaande aan 2000 waren er of dezelfde/vergelijkbare tapkamers in gebruik als in 2003 óf er waren analoge tapkamers (tape/cassette recorders en printers) in gebruik”*.⁴⁸

Het had op de weg van de advocaat-generaal gelegen bij twijfel hierover navraag te doen bij PricewaterhouseCoopers zelf of bij de directe opdrachtgevers.

Een stelletje accountants

Ten tweede serveert de Conclusie van de advocaat-generaal de PricewaterhouseCoopers-onderzoekers af als ‘accountants’ die - zo begrijp ik deze aanduiding - weinig verstand

⁴⁴ Ik sta hier uitgebreid bij stil in mijn brief d.d. 5 maart 2012 aan uw Raad

⁴⁵ Conclusie 4 juli 2017, pp. 237-238 en 454

⁴⁶ PIDS staat sedert 2000 voor het Nederlandse samenwerkingsverband op operationeel gebied tussen opsporing, inlichtingen- en veiligheidsdiensten en het NFI op het gebied van interceptie, decryptie en signaalanalyse

⁴⁸ Tweede Aanvulling op herzieningsverzoek d.d. 1 februari 2016, novum 26, pp. 43 en 44 en brief d.d. 20 augustus 2015 van K.B. Jaspers aan de rechter-commissaris, antwoord op vraag 34. De brief maakt onderdeel uit van de processtukken.

hadden van wat er zich werkelijk afspeelde binnen de interceptiesystemen.⁴⁹ De advocaat-generaal laat met deze opmerking allereerst blijken weinig benul te hebben van de interne organisatie en capaciteit van PricewaterhouseCoopers. Het internationaal opererende bedrijf heeft voor dit soort van omvangrijke technische onderzoeken immers goed geëquipeerde forensische afdelingen.⁵⁰

Bovendien laat het eindrapport van PricewaterhouseCoopers zien dat haar conclusies zijn gebaseerd op eigen onderzoek in de toen nog functionerende digitale tapkamers. De begeleidingscommissie bestond uit ‘medewerkers van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het Openbaar Ministerie en het Ministerie van Justitie’. Het indrukwekkende bataljon aan geraadpleegde bronnen was rechtstreeks afkomstig uit de onderzochte interceptie-organisaties zelf en de bedrijven die de interceptiesystemen leverden. Ik noem deze bronnen nogmaals om de degelijkheid en diepgang van het onderzoek te onderstrepen. Het betrof:

1. relevante documentatie van de onderzochte interceptie-organisaties (p. 7)
2. relevante documentatie van de fabrikanten van die interceptie-apparatuur (p.7)
3. interviews met medewerkers van de interceptie organisaties (p.10)
4. interviews met ter zake kundige aanspreekpunten van de fabrikanten van de interceptie-systemen (p.8/10)
5. interviews met ter zake kundige personen werkzaam bij het ministerie van Justitie en het Openbaar Ministerie (p.6)
6. steekproefsgewijze bestudering van de feitelijke situatie (p.10)
7. eigen waarneming van PWC ter plekke (p.9)
8. desk research rond de relevante wet- en regelgeving (p.6)
9. eigen ervaring met kwetsbaarheden in de interceptie-organisaties (p.6)

Het betreft bronnen die zowel theoretisch als praktisch een uitstekende basis vormden voor een gedegen oordeel over de werking van Nederlandse tapkamers tot augustus 2003. Het brede arsenaal aan bronnen en documentatie waarop PricewaterhouseCoopers zich heeft gebaseerd, staat in schril contrast met de bronnen waarop Van den Heuvel zegt zijn conclusies te trekken: ‘reverse engineering’ en informatie van ‘horen zeggen’. Daarnaast is het onderzoek van PricewaterhouseCoopers vóór publicatie voorgelegd aan een begeleidingscommissie ‘alvorens tot afronding over te gaan’. Deze begeleidingscommissie bestond uit ‘medewerkers van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het Openbaar Ministerie en het Ministerie van Justitie’ (p.7 van het rapport). Het eindrapport is uiteindelijk zó betrouwbaar geacht door de opdrachtgevers dat het als basis heeft gediend voor vergaande praktische veranderingen in de Nederlandse tapkamers en regelgeving.⁵¹

Op grond van dit alles moet het wegzetten door de advocaat-generaal van de PricewaterhouseCoopers-onderzoekers als een stelletje accountants dat niet in staat was de werking van de toen functionerende tapkamers te doorgronden, ongefundeerd en onjuist worden geoordeeld. Het strijdt met alle over het onderzoek bekende feiten.

⁴⁹ Conclusie van 4 juli 2017, pp. 237 – 238 en 454

⁵⁰ <https://www.pwc.nl/en/forensic-services/forensic-technology-solutions.html>. De afdeling Forensic Services van PWC laat weten: ‘We have more than 65 forensic technology laboratories in more than 35 countries’ en ‘We continually invest in the latest technology and software, which enables us to efficiently capture, transform, match and analyse large volumes of data.’

⁵¹ bijlage 42 bij herzieningsverzoek 2011: rapport d.d. 25 augustus 2003 van PricewaterhouseCoopers, pp. 6-10 en Tweede Aanvulling op herzieningsverzoek d.d. 1 februari 2016, p. 48

Het leidt tot de conclusie dat de advocaat-generaal ten onrechte en op feitelijk onjuiste gronden de uitkomsten van het PricewaterhouseCoopers terzijde heeft geschoven in zijn Conclusie van 4 juli jl. De uitkomsten van PricewaterhouseCoopers kwamen overeen met die van Kuytman en Van de Ven een klein jaar eerder en hielden in dat “*personen met logische toegang tot uitwerkstations of het netwerk (---) zijn in principe in staat tot (---) onbevoegde wijziging of vernietiging van getapte boodschappen en (---) onbevoegde wijziging of vernietiging van log gegevens.*”

Bij twijfel over de juistheid van de uitkomsten van PricewaterhouseCoopers had het op de weg van de advocaat-generaal gelegen hierover navraag te doen bij de onderzoekers van PricewaterhouseCoopers zelf of hun directe opdrachtgevers en de documentatie waarop het onderzoek zich zegt te baseren op te vragen. Ik heb dit aan de advocaat-generaal voorgesteld toen ik kennis nam van zijn queeste naar de waarheid in de T14-zaak. Zijn antwoord hierop was negatief. **Ik acht dit een onoverkomelijke bias in het onderzoek van de advocaat-generaal, die past in het hiervoor geschetste beeld van ‘shooting the messenger’.**

Een mitigerende omstandigheid

Op grond van de uitkomsten van het PricewaterhouseCoopers-onderzoek is door mij een vergelijking getrokken met de jurisprudentie inzake de geur-identificatieproeven. Gewezen is op het feit dat onderzoek van justitie zelf tot de conclusie leidde dat de tapkamers tot 2003 niet voldeden aan de eisen die daaraan ten behoeve van de betrouwbaarheid van het ermee verkregen bewijsmateriaal dienden te worden gesteld.⁵² Indien dit speelt, zo stelt uw Raad, moet er in individuele gevallen van worden uitgegaan dat er - behoudens concrete aanwijzingen van het tegendeel - in strijd met de voorschriften is gehandeld. In herziening moet dan worden aangenomen dat het resultaat van deze bewijsgaring als onvoldoende betrouwbaar van het bewijs zou zijn uitgesloten indien de rechter indertijd met zulk een onregelmatigheid bekend was geweest.⁵³ Voor de onderhavige zaak impliceerde dit, zo gaf ik aan, dat de rechter in geval hij kennis had gehad van het rapport van PricewaterhouseCoopers een ander criterium had toegepast. De toetsing door het hof was dan niet geweest of de stelling van de verdediging dat de opnamen waren gemanipuleerd, aannemelijk kon worden gemaakt. De bewijslast was dan omgekeerd, in die zin dat was getoetst of justitie aannemelijk had kunnen maken dat er ondanks de falende gegevensbeveiliging in de tapkamers toch geen sprake was geweest van het wissen, toevoegen en/of anderszins veranderen van gegevens. Ik concludeerde dat het ernstige vermoeden gerechtvaardigd was dat de in de zaak als bewijs gepresenteerde taps deze toets van een omgekeerde bewijslast niet hadden kunnen doorstaan.

De advocaat-generaal wijst in antwoord hierop op een waarschuwing uit het eindrapport van PricewaterhouseCoopers zelf.⁵⁴ Deze luidt: “*In hoeverre de genoemde risico’s ook daadwerkelijk hebben geleid tot misbruik, is gelet op het doel van het onderzoek niet onderzocht. Een mitigerende omstandigheid bij de ontoereikendheid van de technische beveiliging is dat de interceptie systemen worden ingezet binnen gecompartmenteerde*

⁵² mondelinge toelichting d.d. 7 februari 2012, p. 5 en mijn nadere toelichting daarop in mijn brief d.d. 5 maart 2012 aan uw Raad.

⁵³ HR 22 april 2008, LJN: BC8789 en volgende arresten over deze kwestie

⁵⁴ Conclusie van 4 juli 2017, pp. 230 en 241

omgevingen bij de politie zodat de hieraan gerelateerde risico's primair van politie-interne aard zijn."

Deze waarschuwing toont aan, zo houdt de advocaat-generaal u voor, dat het rapport niet meer dan mogelijke risico's in algemene termen beschrijft; alleen al hierom kan het rapport daarom niet als zelfstandig novum gelden in de zaak.

Ik ben het daarin niet eens met de advocaat-generaal. Misschien gaat zijn stelling in dezen wel in zijn algemeenheid op. Maar de veelheid aan nieuwe gegevens die in de zaak Baybasin zijn opgekomen, hebben overtuigend aangetoond dat de risico's van manipulatie van tapmateriaal in deze specifieke zaak meer dan concreet waren en dat er vele overtuigende aanwijzingen zijn dat dergelijke manipulatie van tapegegevens ook daadwerkelijk heeft plaatsgevonden.

De mitigerende omstandigheid waarover het door de advocaat-generaal aangehaalde citaat van PricewaterhouseCoopers spreekt, namelijk dat de risico's ten gevolge van de ontoereikendheid van de technische beveiliging binnen de interceptie-systemen primair van politie-interne aard zijn geweest, gaat in de Baybasin zaak sowieso niet op. Er zijn immers meer dan sterke aanwijzingen dat het politieteam zelf betrokken was bij onrechtmatig handelen gedurende het opsporingsonderzoek. Tayyar Cetinkaya, de centrale taptolk in het onderzoek en tevens de go-between tussen de Turkse en Nederlandse politie en justitiële autoriteiten, heeft hierop uitdrukkelijk gewezen. Hij liet in 2009 aan de Nederlandse onderzoeksjournalist Van de Pol weten dat verzoeker al vanaf 1994 doelwit was in de samenwerking met Turkije.⁵⁵ Jan Koers, die tot april 1995 als CID-officier van justitie en unit-hoofd Zwacri voor het team de contacten onderhield met Turkije, bevestigde dit in 2011. Ook hij werd al in 1993/1994 door de Turkse Veiligheidsdienst benaderd over 'Baybasin'.⁵⁶ Koers is verteld dat, na de weigering door de Nederlandse rechter om Baybasin aan Turkije uit te leveren, *"alle beschikbare informatie bij elkaar is gebracht en daar een zaak van is gemaakt om de Turken niet teleur te stellen."*⁵⁷

Tot op heden wordt de samenwerking met Turkije in het opsporingsonderzoek tegen Baybasin ontkend. Maar de nieuwe feiten zoals opgekomen in het herzieningsonderzoek weerspreken deze ontkenning rechtstreeks.⁵⁸ Tayyar Cetinkaya had goede contacten in Turkije waar het team van profiteerde en andersom. Zo verklaarde Cetinkaya: *"(Emin) Arslan was de directeur generaal van de politie, voorheen was hij het hoofd van het smokkeldepartement. Er zijn hogere mensen geweest met wie ik contact had."*⁵⁹ Emin Arslan zelf sprak op zijn beurt in 2007 tegenover de NRC over zijn nauwe contacten met de Nederlandse tolk Tayyar Cetinkaya als een van de constante factoren in de succesvolle samenwerking tussen Nederland en Turkije, welke van onschatbare waarde was gebleken in het specifieke onderzoek tegen Baybasin.⁶⁰ Baybasin was indertijd een 'target' voor de

⁵⁵ bijlage 13 bij herzieningsverzoek 2011: Crimelink, 2^e kwartaal 2009, jrg 2, nummer 1, pp. 31 en 35

⁵⁶ bijlage 25 bij herzieningsverzoek 2011: brief mr. J. Koers aan mr. A.G. van der Plas, d.d. 13 april 2011, beantwoording van vragen 3 en 4

⁵⁷ bijlage 25 bij herzieningsverzoek 2011: brief Koers van 8 april 2013, beantwoording vraag 3

⁵⁸ Ik verwijs op dit punt naar de Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 1 februari 2016, hoofdstuk I, pp. 2-31, de nova 1-22

⁵⁹ ibidem, sub 14

⁶⁰ herzieningsverzoek 18 april 2011, p 21 sub 23 en bijlagen 27 en 27A bij dit herzieningsverzoek: Jan Meeus, NRC Handelsblad, d.d. 5 maart 2007 (Dit brengt iedereen in verlegenheid) en 7 maart 2007 (Die tolk moest weg. Ze hebben hem gelubt) In het interview van 5 maart 2007 spreekt Emin Arslan, op dat moment directeur-generaal van de Turkse nationale politie, over Cetinkaya onder de gefingeerde naam Ahmet Celik.

Turkse regering, zo lieten diverse bronnen in het herzieningsonderzoek weten. Hij stond hoog geplaatst op een dodenlijst van het toenmalige Çiller-regiem.

In het door Arslan bedoelde gezamenlijke opsporingsonderzoek is volgens de centraal opererende Tayyar Cetinkaya onrechtmatig gehandeld. Hij en zijn advocaat spraken zelfs over strafbare feiten. In zijn eerste verhoor onder ede in de herzieningszaak weigerde Cetinkaya op het merendeel van de vragen over de zaak antwoord te geven vanwege betrokkenheid van hemzelf en zijn politieteamgenoten bij strafbare feiten. Zijn tevens bij het verhoor aanwezige advocaat legde uit waarom Cetinkaya zich op zijn verschoningsrecht beriep: *“de strafbare feiten waarvan Cetinkaya verdacht zou kunnen worden, betreffen niet alleen artikel 272. Het betreft ook valsheid in geschrifte en oplichting. Cetinkaya zal zwijgen over alles wat te maken heeft met de aard, plaats en inhoud van zijn werkzaamheden (toevoeging AvdP: bij het team Noord en Oost Nederland) in de periode tussen 1987 en 2006.”*⁶¹

Deze uitspraak van Cetinkaya's advocaat is niet voor tweeërlei uitleg vatbaar. In de onderzoeken van het team Noord en Oost Nederland, waaronder het onderzoek tegen Baybasin, is sprake geweest van valsheid in geschrifte en oplichting. Deze uitspraak van de centrale man in het onderzoek doet de door PricewaterhouseCoopers en de advocaat-generaal genoemde mitigerende omstandigheid dat de risico's slechts van politie-interne aard waren, volkomen teniet. De geconstateerde hiaten in de beveiliging van de in het onderzoek gebruikte tapkamer vormden daarmee een rechtstreeks risico voor de betrouwbaarheid van de in de zaak voor het bewijs gepresenteerde telefoontaps. Ik sprak in de Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag in dit verband over het veiligheidsrisico van de in de tapkamer 'onbevoegd handelende bevoegde rechercheurs en taptolken'. Zowel de analoge tapkamer te Arnhem als de digitale tapkamer te Apeldoorn bood gelegenheid voor dergelijk handelen. De specifieke omstandigheden waaronder het onderzoek in de zaak plaatsvond, inclusief de 'geheime' samenwerking met de Turkse autoriteiten, vergrootten het door PricewaterhouseCoopers geschetste veiligheidsrisico nog eens extra uit. Onder deze omstandigheid vormen de uitkomsten van het onderzoek van PricewaterhouseCoopers zonder meer een zelfstandig novum.

Maar dat niet alleen. De in het herzieningsverzoek beschreven nieuwe feiten die soms indirect en soms rechtstreeks wijzen op daadwerkelijke manipulatie van het in de zaak gepresenteerde tapmateriaal kunnen deze conclusie slechts versterken. Zij laten zien dat de pure mogelijkheden tot manipulatie in de zaak van Baybasin zijn aangegrepen en daarmee realiteit zijn geworden, de tegenwerpingen van de advocaat-generaal in dezen ten spijt. Ik geef daarvan een enkel voorbeeld.

4. Onverklaarbare 'audiofenomenen': aanwijzingen voor manipulatie

De ontbrekende JTS-burst in gesprek A-1-4

“Een van de constante factoren in succesvolle samenwerking tussen Nederland en Turkije is volgens Arslan de Turkse tolk Ahmet Celik. In de onderzoeken naar Baybasin en de 4M-bende is hij van onschatbare waarde geweest, stelt Arslan”,

⁶¹ proces-verbaal verhoor Tayyar Cetinkaya in herzieningsonderzoek, 11 januari 2013, sub 6. (het citaat is qua woordkeuze enigszins aangepast door AvdP)

Het technisch onderzoek in herziening heeft uitgewezen dat één van de voor de bewijsconstructie in de Öge-zaak cruciale gesprekken, te weten gesprek A-1-4, niet wordt voorafgegaan door de zogenaamde JTS-header. Dit betreft een onverklaarbare anomalie, zo schreef ik in de Tweede Aanvulling op het herzieningsverzoek: *“Het gesprek A-1-4 heeft geen JTS-header, terwijl de technisch specialisten het erover eens zijn dat ieder gesprek (analoog/digitaal) formeel een JTS header heeft.”*⁶² Zoals Group 2000 aangaf is er indien de JTS-header niet in de CDR's (Call Detail Records) wordt aangetroffen, geen sprake van een correcte registratie van een gesprek. Dit tot op heden onverklaarde verschijnsel vormt voor Van de Ven één van de hoofdredenen om de authenticiteit van dit tapgesprek A-1-4 ernstig in twijfel te trekken.”⁶³

De advocaat-generaal liet mij in een onderzoeksverslag van 10 februari 2017 van zijn hand weten alsnog de JTS-burst van gesprek A-1-4 te hebben gevonden. Op 5,1 seconden vóór de eerste beltoon in het gesprek was namelijk een ‘geluidje’ te horen dat volgens hem een JTS-burst was *‘met een vrij geringe amplitude (---) die veel zachter klinkt dan gewoonlijk’*. Dit was niet eerder ontdekt omdat de in april 2015 ter beschikking gestelde WAV-opname van het gesprek aanving op 4,7 seconden vóór de eerste beltoon, zodat dit geluidje toen niet hoorbaar was en derhalve ook niet bestudeerd kon worden. Bovendien was het de advocaat-generaal opgevallen dat op de door hem gevonden tapes 3282-1A/502, die dubblures bevatten van gesprekken op de ‘moederbanden’, meerdere van dit soort *‘heel zachte JTS-burst’s’* voorkwamen, *‘analoog aan die voorafgaand aan dit tapgesprek A-1-4 op band 3285, spoor 1’*.⁶⁴

Op mijn verzoek heeft de advocaat-generaal mij het door hem bedoelde ‘geluidje’ op 5,1 seconden vóór aanvang van de beltoon van gesprek A-1-4 toegestuurd. Bestudering van dit zachte klikje maakte mij echter duidelijk dat dit geen JTS-burst was. Het signaal dat zichtbaar en hoorbaar is voordat de eerste beltoon van gesprek A-1-4 klinkt, is namelijk geen fase-gemoduleerd signaal met de voor de JTS-burst karakteristieke 32 blokken aan informatie die we horen voorafgaand aan de andere voor onderzoek ter beschikking gestelde gesprekken. Ik heb deze conclusie voor de advocaat-generaal geïllustreerd met diverse foto's van daadwerkelijke JTS-burst signalen. Het signaal van het door de advocaat-generaal ontdekte geluidje op 5,1 seconden voor de beltoon in gesprek A-1-4 voldoet op geen enkele wijze aan het karakteristieke beeld van het signaal van een JTS-burst. Ik gaf aan dat het door de advocaat-generaal bedoelde geluidje gezien haar signaal-profiel naar alle waarschijnlijkheid de aanvang van de bandopname markeerde.⁶⁵

De advocaat-generaal volgt mij in deze conclusie.⁶⁶ Het door hem ontdekte geluidje is inderdaad geen authentieke JTS-burst. Hij weigert hieruit echter de conclusie te trekken dat dit een anomalie is die de authenticiteit van gesprek A-1-4 wezenlijk ter discussie stelt. Hiertoe valt hij terug op Bas van den Heuvel, die al veel eerder over dit audiofenomeen een hypothese had ontwikkeld. Hij schreef daar ooit over, aldus de advocaat-generaal: *“Dit gesprek heeft geen JTS-burst. Zie onderstaande afbeelding. Blijkbaar heeft de spraaksturing (VOX) de opname getriggerd op de JTS-burst in plaats van op het voorafgaande ‘start opname’-signaal.*

⁶² zie de verslagen van de gemeenschappelijke meetsessie op 1 april 2015, o.a. gevoegd bij rapport van Van de Ven, 1 augustus 2015, als bijlage 6 is gevoegd bij zijn Eindrapport d.d. 31 augustus 2015

⁶³ Tweede Aanvulling in herziening, nieuw novum 41, p. 82

⁶⁴ Mij toegezonden op 11 februari 2017. Zie hiervoor Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, appendix 1 sub 13

⁶⁵ Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 12 juni 2017, de pp. 11-18

⁶⁶ Conclusie van 4 juli 2017, pp. 917-927

*Dit is overigens niet ongebruikelijk.”*⁶⁷ Voor het gemak neemt de advocaat-generaal deze op geen enkele wijze met documentatie onderbouwde stelling van Van den Heuvel alsnog over, na het inzicht dat gesprek A-1-4 inderdaad een JTS-header mist.

De advocaat-generaal gaat hiermee lijnrecht in tegen de beschrijving die de technisch specialisten, waaronder het op dit punt bij uitstek deskundige Group 2000, geven van de functie en plaatsing van de JTS-burst vanaf 1997. Volgens hen is er zonder voorafgaande JTS-header geen sprake van een correcte registratie van een gesprek.

Ter verduidelijking verwijs ik naar een brief van 22 december 2014 van Group 2000 aan de advocaat-generaal. Group 2000 verzorgde in 1997 en 1998 de zogenaamde DTI voor de Nederlandse tapkamers. De heer Coppens, managing director van het bedrijf, schrijft in genoemde brief: “De functie van de DTI is samengevat inderdaad om, zoals u dat noemt, de JTS-burst voor het te intercepteren signaal te plaatsen. (---) De DTI is het systeem dat de JTS Handover Interface implementeert aan de kant van de Telecom Provider. (---) De DTI voert ook de voorgeschreven “challenge/response” controle uit voordat de JTS-burst gestuurd wordt. Dit is om zeker te zijn dat er verbinding is gelegd met de tapkamer.(---) Als er al een mogelijke systeemfout in de DTI zou optreden, zou dat leiden tot het verbreken van alle verbinding en het automatisch herstarten van het DTI systeem en alarmering van deze situatie.” (onderstreping door AvdP)⁶⁸

Met andere woorden, het bedrijf dat de DTI voor de tapkamers verzorgde geeft zelf aan dat bij een mogelijke systeemfout, zoals een niet-geïmplementeerde JTS-burst, de verbinding met de tapkamer zou worden verbroken. Deze door de specialist bij uitstek, Group 2000, beschreven gang van zaken toont aan dat het ontbreken van een JTS-burst voor aanvang van gesprek A-1-4 een serieuze anomalie betreft. Terecht vormde het voor Van de Ven al in een vroeg stadium één van de hoofdredenen om de authenticiteit van dit tapgesprek A-1-4 ernstig in twijfel te trekken. De alternatieve verklaring die Van den Heuvel voor dit fenomeen heeft aangedragen is op geen enkele wijze gedocumenteerd en wordt weersproken door de deskundige bij uitstek op dit terrein. Ik schreef in de Vijfde Aanvulling aan de advocaat-generaal dat het feit dat de tapes 3282-1A/502 met ‘dubbelgesprekken’ naar zijn zeggen vergelijkbare zachte geluidjes laten horen in plaats van een JTS-burst, niet meer en niet minder aangeeft dan dat ook deze tapes met doublures niet-authentieke tapopnamen bevatten, dan wel opnamen die van vóór de implementatie van de Justitiële Tapinterface Specificatie van 2 juli 1997 dateren. Mocht dit laatste het geval zijn, dan zou dit kunnen worden verklaard door hetgeen Tayyar Cetinkaya wist te vertellen, namelijk dat *‘de stekkers er al werden ingeplugd’* ten tijde van Baybasins uitleveringsdetentie in 1996.⁶⁹ Zoals ik in de Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag schreef, zou dit tevens impliceren dat er onrechtmatig op Baybasin is getapt voordat de rechter-commissaris daarvoor officieel toestemming had gegeven.

Al met al vormt het ontbreken van de JTS-burst in gesprek A-1-4 een ernstige technische anomalie, waarvoor de advocaat-generaal geen plausibele en gedocumenteerde verklaring heeft kunnen geven. Het vormt daarmee een sterke aanwijzing voor plaatsgevonden manipulatie van dit uit de analoge tapkamer afkomstige gesprek.

⁶⁷ Conclusie van 4 juli 2017, p. 926

⁶⁸ brief d.d. 22 december 2014 van T.J. Coppens, managing director van Group 2000, aan mr. Aben, welke naar ik aanneem door de advocaat-generaal aan het dossier is toegevoegd

⁶⁹ ibidem sub 31

Een valabele werkhypothese voor het ‘aanzingen van Tante Cor’?

De ontbrekende JTS-burst in diverse gesprekken, waaronder het voor het bewijs in de Öge-zaak cruciale gesprek A-1-4, betreft niet het enige gemeten afwijkende ‘audiofenomeen’ waarvoor de advocaat-generaal geen plausibele verklaring kan geven in zijn 1730 pagina’s lange Conclusie.

In de herzieningsaanvraag is ook aan de orde gesteld dat de onderzochte uit de analoge tapkamer afkomstige tapgesprekken alle een Nederlandse eindgesprekstoon laten horen van 425 Hz met een cadans van 0,25 sec on en 0,25 sec off, ook de afgeluisterde GSM-gesprekken. De Nederlandse telecommunicatie-deskundigen Fransen en Rijnders verklaarden dit fenomeen als volgt: *“We could think of two possible sources for the disconnect tone on the files: ‘the local exchange used for delivering intercepted calls to the LEMF (---)’”* of: *“The monitoring equipment at the LEMF could also have generated the tones.”* Maar, zo moesten ze toegeven: *“Since we have no information on these systems, we cannot verify this.”*⁷⁰

In beide gevallen, zo waren ze het eens met de onderzoeker Shlomo Peller, blijft onverklaard waarom één van de onderzochte analoog opgenomen A-1 gesprekken, te weten A-1-4, deze eindgesprekstoon niet laat horen. Het gesprek eindigt midden in een ‘oooooh’-klank waarin de spreker Baybasin blijft hangen, waarna zonder eindgesprekstoon de PTT-tijdmelding aanslaat, de zogenaamde ‘Tante Cor’. Fransen en Rijnders schreven hierover: *“We do not have a technical explanation why some disconnect tones (---) are missing.”*⁷¹ Beide deskundigen achtten dit, met de deskundigen Peller en Van de Ven, een onverklaarbare anomalie. Het maakt dit gesprek extra verdacht in de zin van mogelijk gemanipuleerd door menselijk ingrijpen⁷².

Ook voor deze opvallende anomalie heeft de deskundige Bas van den Heuvel geprobeerd een verklaring te vinden. De spreker Baybasin zou met zijn langgerekte ‘oooooh’-klank ‘Tante Cor’ hebben ‘aangezongen’. Baybasin zou gedurende 100 msec, ofwel 0,1 sec, een ‘oooooh’-toon hebben aangehouden van 425 Hz +/-15 Hz. Dát signaal zou ‘Tante Cor’ hebben aangezet, ofwel ‘aangezongen’⁷³

Tegen deze hypothese van Van den Heuvel zijn door mij in de Tweede Aanvulling drie weerleggingen ingebracht, waaronder een empirische weerlegging met vier voorbeelden (van de hand van de deskundigen Van de Ven en Derksen) uit de gesprekken A-1-4 en A-1-5.⁷⁴

Op 11 februari 2017 werd mij een onderzoeksresultaat van de hand van de advocaat-generaal toegezonden waarin wederom aansluiting wordt gezocht bij de door Van den Heuvel geponeerde theorie dat de PTT-tijdmelding in de analoge tapkamer zou kunnen worden ‘aangezongen’ door specifieke toonhoogten van stemmen of achtergrondgeluiden op de telefoonlijn.⁷⁵ Om alsnog Van den Heuvel gelijk te laten krijgen, had de advocaat-

⁷⁰ bijlage 41 bij herziening 2011: Fransen en Rijnders, Assessment of telephone tones on audio files of intercepted communication in the report of Peller, 26 May 2010, pp. 4

⁷¹ bijlage 41 bij herziening 2011: Fransen en Rijnders, 26 May 2010, p. 4

⁷² nieuw novum 42 in Tweede Aanvulling op aanvraag in herziening, pp. 84 en 85

⁷³ Van den Heuvel, MEPIO rapport, hoofdstuk 10, p. 30

⁷⁴ Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag, pp. 88-92

⁷⁵ mij door de AG toegezonden op 11 februari 2017. Zie hiervoor tevens de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, appendix 1 sub 12

generaal de criteria voor dit zwevende stop-opname signaal van 425 Hz +/-15 Hz gedurende 100 msec gewijzigd in een stop-opnamesignaal van 425 Hz +/-5 Hz gedurende 150 msec. De advocaat-generaal betoogde dat met deze aangepaste criteria de hypothese van Van den Heuvel wel met de feiten zou stroken.

In de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag heb ik een groot aantal voorbeelden gegeven uit het audiomateriaal, die stuk voor stuk ook deze door de advocaat-generaal met nieuwe criteria aangepaste aanzingtheorie van Van den Heuvel rechtstreeks weerleggen. De metingen die aan deze voorbeelden ten grondslag liggen zijn ter controle in bijbehorende appendices neergelegd.⁷⁶ De noodgreep van de advocaat-generaal om met behulp van nieuwe criteria de aanzingtheorie van Van den Heuvel alsnog te redden, was hiermee mislukt.

Impliciet geeft de advocaat-generaal dit laatste toe in zijn Conclusie van 4 juli 2017. Hij trekt zijn nieuwe geformuleerde criteria voor de aanzingtheorie in, in die zin dat hij nog slechts voorzichtig spreekt van een werkhypothese zijnerzijds, die mogelijkerwijs opnieuw zou moeten worden gecorrigeerd.⁷⁷ Waarmee deze werkhypothese opnieuw zou moeten worden gecorrigeerd, wordt niet verder gespecificeerd in de Conclusie. Hiermee is de ‘aanzing’ hypothese van Van den Heuvel en de advocaat-generaal verworden tot de eendimensionale stelling dat de PTT-melding van ‘Tante Cor’ op ieder willekeurig moment wel of niet kon aanslaan. De theorie heeft daarmee mijns inziens ieder verklarend en wetenschappelijk discriminerend vermogen verloren. De theorie is vervallen tot de stelling dat alles kan, dus ook het willekeurig aanslaan van de PTT-melding midden in een woord van Baybasin en zonder dat er een eindegespreekstoon is gehoord. Dit is een voorbeeld van een methodologisch onacceptabele immunisering. De ‘aanzing’ hypothese is daarnaast ook onverenigbaar met de uitspraak van Coppens van Group 2000 dat het bedrijf tot november 2014 toen zij over dit probleem werden benaderd door Van den Heuvel, nog nooit over het ‘Tante Cor’-mechanisme hadden gehoord.⁷⁸ In het geval de PTT-melding in de jaren 90 regelmatig en op willekeurige momenten het tappen van gesprekken zou hebben afgebroken, zou dit het bedrijf dat indertijd de DTI verzorgde toch zeker ter ore zijn gekomen. De stelling is eveneens onverenigbaar met hetgeen twee oud-medewerkers van KPN/PTT die in hun lange carrière verantwoordelijk waren voor het verzorgen van telefoontaps, Van de Ven meedeelden. Ook zij hadden nog nooit gehoord van het fenomeen van ‘*het aanzingen van de tijdmelding Tante Cor*’.⁷⁹ Misschien kan ik daar nog aan toevoegen dat ook de door mij hierop aangesproken getuige Laarman, die rondom 1993 coördinator was van de analoge tapkamer te Apeldoorn, aangaf dit fenomeen niet te kennen. Het enige wat wel eens voorkwam, zo vertelde hij mij, was dat ’s nachts de band vol was geraakt en een gesprek om die reden midden in een zin zonder eindegespreekstoon en ‘Tante Cor’-melding was geëindigd.⁸⁰

⁷⁶ Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 12 juni 2017, pp. 18-28 en de appendices 3-5

⁷⁷ Conclusie d.d. 4 juli 2014, p. 861

⁷⁸ brief d.d. 22 december 2014 van T.J. Coppens, managing director van Group 2000 aan mr. Aben

⁷⁹ Van de Ven, Onderzoeksverslag d.d. 23 december 2014, gevoegd als bijlage 3 bij eindrapport van 31 augustus 2015, met verslag van een bezoek aan het Museum voor Communicatie (het MUSCOM) te Den Haag. Beide oud-medewerkers van KPN/PTT waren actief geweest binnen de telefooncentrales, o.a. telefoontaps, zo schrijft Van de Ven.

⁸⁰ De getuige Hendrik Laarman werd in het herzieningsonderzoek op 24 januari 2013 door de rechter-commissaris gehoord. Hem is toen niet over dit fenomeen gehoord. Ik heb hem de vraag hierover later gesteld en heb van zijn antwoord geen schriftelijke vastlegging gevraagd.

Zoals ik eerder schreef, moeten er indertijd technische specificaties zijn geweest voor het aanslaan van de PTT-tijdmelding van ‘Tante Cor’ in de analoge tapkamer. Het is onbegrijpelijk dat deze specificaties niet konden worden teruggevonden in het jarenlange technische onderzoek in herziening waarin het ULI, de Unit Landelijke Interceptie van de KLPD, de deskundige Van den Heuvel van allerhande mondelinge, niet gedocumenteerde informatie over de tapkamers uit de jaren 90 voorzag. De hiervoor beschreven discussie over speculaties en immer wisselende hypothesen die alle met enige inspanning te weerleggen blijken te zijn, zou daarmee voorkomen zijn.

Zonder specificaties van het mechanisme waarmee de ‘Tante Cor’-melding in de analoge tapkamer kan worden getriggerd, is er geen andere keus dan met de deskundigen Peller, Van de Ven en Franssen en Rijnders te concluderen dat er geen technische verklaring is voor het ontbreken van eindgesprekstonen bij sommige gesprekken op de ‘verdachte’ banden. Het is, zo concludeerde ik al eerder, de zoveelste indicatie dat er hoogstwaarschijnlijk met gesprekken is gerommeld op de thans nog beschikbare analoge banden, d.w.z. gemanipuleerd door menselijk ingrijpen.⁸¹ Enige garantie dat dit niet is gebeurd ontbreekt, zoals ik eerder uitgebreid besprak in hoofdstuk I van de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag.

De samenhang van Baybasin en ‘Tante Cor’

In de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag noem ik daarnaast een ander bijzonder fenomeen dat ik waarnam in één van de door de advocaat-generaal aan mij nagezonden gesprekjes. Het betreft het nagezonden gesprek van 6 november 1997 te 18.00 uur, waarin Baybasin wederom midden in een woord blijft hangen, waarop de ‘Tante Cor’-melding invalt en Baybasin samen met haar goed hoorbaar nog even doorzingt op een toonhoogte van 421,2 - 425,97 Hz. Dit betreft een absoluut onverklaarbaar audiofenomeen. De ‘Tante Cor’-tijdmelding slaat eerst aan na beëindiging van een gesprek, op welke wijze het gesprek ook is geëindigd. Daarover bestaat geen discussie. Het is onmogelijk de inhoud van een authentiek tapgesprek nog te horen na het aanslaan van de tijdmelding. Toch is dit wat in dit gesprek gebeurt. Een dergelijk samengaan van de stem van Baybasin en de ‘Tante Cor’-melding kan slechts één oorzaak hebben: manipulatie. De advocaat-generaal ontkent botweg dat dit audiofenomeen zich voordoet in genoemd gesprek. Zijn respons is: *“Ik heb het geluidsmateriaal meermalen nauwgezet beluisterd. De mededeling van de raadvrouw dat “de Tante Cor-melding invalt en samen met Baybasin nog even doorzingt”, is feitelijk onjuist.”*⁸² Hij vergist zich, zoals onderstaande meettabel van het signaal uitwijst.⁸³

⁸¹ nieuw novum 42 in Tweede Aanvulling op aanvraag in herziening, pp. 84 en 85

⁸² Conclusie van 4 juli 2017, p. 873

⁸³ Omdat de Tante Cor-melding in het verstrekte materiaal van het nagekomen gesprek 6 een duur heeft van 9,551 seconden in plaats van de oorspronkelijke 10 seconden, heb ik de gemeten waarden gecorrigeerd met 4,49%. De AG gaat in zijn Conclusie uit van een versnellingspercentage gerelateerd aan de door hem gemeten versnelling van de band. In navolging van Derksen en Grünwald, relateer ik het versnellingspercentage aan de oorspronkelijke snelheid van de opname. Voor de door D&Gr en mijzelf gebruikte formule verwijs ik naar Stand van zaken I, p. 18 (bijlage 93 bij de Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag). Welke van de twee formules wordt gehanteerd, die van de AG of die van D&Gr, maakt voor de uiteindelijke uitkomsten van de berekende originele frequenties en tijden niet uit, zo heb ik nagerekend

Overgang stem Baybasin in gezamenlijk gezang met Tante Cor

(Gesprek 6 november 1997 te 18.00 uur)

hoorbaar	minuten	Signaal hoogte	met 4.49 % gecorrigeerd signaal
Stem Baybasin	7:32.816	495-500 Hz	
	7:32.998	479-484 Hz	
	7:33.041	468-473 Hz	446,98–451,763 Hz
	7:33.072	462-468 Hz	441,25-446,98 Hz
	7:33.094	462-468 Hz	„
	7:33.129	462-468 Hz	„
	7:33.159	457-462 Hz	436,48-441,98 Hz
Aanvang ± 425 Hz toon	7:33.165	446-452 Hz	425,97-431,705 Hz
	7:33.199	446-452 Hz	„
	7:33.217	446-452 Hz	„
	7:33.228	446-452 Hz	„
Tante Cor voegt zich bij stem Baybasin	7:33.245	446-452 Hz	„
	7:33.263	446-452 Hz	„
	7:33.287	446-452 Hz	„
	7:33.290	441-446 Hz	421,2 - 425,97 Hz
	7:33.294	441-446 Hz	421,2 - 425,97 Hz
	7:33.298	441-446 Hz	421,2 - 425,97 Hz
			-
Tante Cor sec	7:33.301		Geen ± 425 Hz meer

De 425 Hz +/-5 Hz toonhoogte in de stokkende stem van Baybasin loopt in dit nagezonden gesprek (van 6 november 1997 te 18.00 uur) samen met de ‘Tante Cor’-melding door vanaf plusminus 7:33.245 minuten tot 7:33.298 minuten. Dat is in totaal 53 msec, ongecorrigeerd; met een correctie van 4.49 % is dat 55,38 msec.

In hetzelfde gesprek zijn naast dit onverklaarbare fenomeen tussen 3:12.008 en 3:17.971 minuten ook opvallende onverklaarbare mechanische klanken te horen die ver af staan van een normale telefoon- of andere conversatie. De stemmen verdwijnen geheel in deze episode. Wat aan klanken wordt gehoord, doet denken aan het afstemmen van toonhoogten om de juiste toon te vinden voor een specifieke na te bootsen stem: een werkwijze die X2, lid van het technische manipulatieteam in Turkije, beschreef te hebben gevolgd bij het aanpassen van de gesprekken in het gezamenlijke Turks-Nederlandse onderzoek tegen Baybasin.⁸⁴

Zoals besproken in de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag is allerm minst uitgesloten dat gehele banden met daarop analoog opgenomen gesprekken zijn geïnfecteerd door manipulatie.⁸⁵

⁸⁴bijlage 31 bij herzieningsverzoek 2011: verklaringen X2, video- en bandopnamen van 29 april 2008 en 1 mei 2008 met Nederlandse vertaling en bijlage 12 bij herzieningsverzoek 2011: verzoek d.d. 1 mei 2008 van X2 aan de CEAS

⁸⁵ zie bijlage 36 bij herzieningsverzoek: brief Y. Buruma, d.d. 3 januari 2011, rapport TCEAS, p. 8: “*Volgens Z zijn de Nederlandse politiefunctionarissen alleen betrokken geweest bij het ‘illegaal’ transporteren van geluidsbanden.*”

Het audiofenomeen, dat de stem van Baybasin zich ruim 55 msec lang vermengt met de tijdmelding van ‘Tante Cor’, is alleen verklaarbaar uit manipulatie. Wanneer de PTT-melding ‘Tante Cor’ spreekt, is het gesprek en daarmee de opname van het gesprek afgelopen. Ook de mechanische klanken die gedurende meer dan 5 seconden tussen 3:12.008 en 3:17.971 minuten klinken, komen niet in het gewone telefoonverkeer voor. Ze doen denken aan het afstemmen van de toonhoogte en zouden zo ook kunnen wijzen op manipulatie. Het gaat hier dus zeker niet om een ogenschijnlijk onschuldig gesprek, zoals de advocaat-generaal bij voortduring blijft herhalen over niet tot het bewijs gebruikte gesprekken. Volledige banden kunnen zijn geïnfecteerd door manipulatie, zo is eerder aan de orde gesteld.

De reeks schakelklikken midden in gesprek A-1-4

We kunnen dus met de advocaat-generaal constateren dat in diverse analoog opgenomen gesprekken de JTS-burst ontbreekt. Niet ontkend kan worden dat de echte specialisten aangeven dat dit een serieuze anomalie betreft. Daarnaast zien we op talrijke momenten in het audiomateriaal dat de stem van Baybasin blijft hangen, waarna de tijdmelding ‘Tante Cor’ spontaan aanslaat. Een plausibele verklaring hiervoor heeft ook de advocaat-generaal niet kunnen leveren, zoveel is wel duidelijk. Zijn ‘aanzing’-theorie blijft in een werkhypothese steken die ieder verklarend vermogen mist en die naargelang de feiten wordt aangepast. Zijn deskundigen Van den Heuvel en Van Dreunen bleken niet in staat de technische specificaties uit die tijd te leveren waarin het mechanisme van het aanslaan van de PTT-tijdmelding in de tapkamer van de jaren 90 staat beschreven. Ervaringsdeskundigen zeggen zonder uitzondering nog nooit van een dergelijk fenomeen in de analoge tapkamer van de jaren 90 te hebben gehoord. Ook deze anomalie blijft daarmee onverklaard en is daarmee een serieuze aanwijzing voor manipulatie. Het fenomeen dat de stem van Baybasin op een gegeven moment zelfs gelijktijdig te horen is met de stem van ‘Tante Cor’ van de tijdmelding onderschrijft deze serieuze aanwijzing. Een dergelijk audiofenomeen kan niet anders worden verklaard dan uit manipulatie van het oorspronkelijke audiomateriaal.

Maar dat is nog lang niet alles.

Zo is in de Tweede en Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag ook gewezen op het opmerkelijke audiofenomeen van een reeks van harde klikken midden in gesprek A-1-4.⁸⁶

Deze reeks pulsen werd door de deskundige Van de Ven herkend als afkomstig van een oude ‘hefboomschakelaar’, zoals gebruikt in oude analoge telefooncentrales.⁸⁷ Ook twee oud-medewerkers van KPN/PTT in het Museum voor Communicatie herkenden in het signaal een ouderwetse hefboomschakelaar.⁸⁸ Van de Ven leverde ter adstructie van zijn

⁸⁶ Tweede Aanvulling in herziening, 1 februari 2016, de pp.92-94, novum 44 en Vijfde Aanvulling in herziening, 12 juni 2017, de pp. 28-32

⁸⁷ Van de Ven, rapport d.d. 31 augustus 2014, sub commentaar op gesprek 3 (A-1-4) en rapport d.d. 5 december 2014, pp. 33 en 34

⁸⁸ Van de Ven, rapport d.d. 8 oktober 2015, sub Bezoek 26 november 2014 aan MUSCOM

bevinding ook een vergelijking van de klik-reeks met de klikken van een elektromagnetische schakelaar (van het merk Philips) uit het HEIM Museum te Hengelo.⁸⁹

In zijn onderzoeksverslag van 11 februari 2017 en Conclusie steekt de advocaat-generaal veel energie in het ontcrachten van deze onderzoeksuitkomst van Van de Ven.⁹⁰ Hij kan niet ontkennen dat vijf pulsen in de puls-reeks van gesprek A-1-4 een zekere regelmaat vertonen, maar ziet verschillen in *“de frequentiespectra van enerzijds de puls-trein (in gesprek A-1-4) en anderzijds de ratels in het geluid van de genoemde hefboomschakelaars.”* Hij concludeert op grond daarvan dat Van de Ven in dezen ongelijk heeft.⁹¹ Ook merkt hij op dat je de door Van de Ven bedoelde kiespulsen slechts kunt horen als je er zelf naast staat in de telefooncentrale.⁹²

In mijn Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag legde ik reeds uit dat de tijd waarin pulsen van een hefboomschakelaar elkaar opvolgen afhankelijk was van de instelling van de kiesschijf binnen de centrale. Het is ondoenlijk iets zinnigs te zeggen over de verhoudingen binnen puls-reeksen afkomstig uit bijvoorbeeld Syrische of Turkse telefooncentrales uit de jaren 80 of 90, zo liet een ervaringsdeskundige van het Twents Techniek Museum HEIM mij weten.⁹³ Dat de door Van de Ven als kiespuls-reeks herkende klikken op een onverklaarbare plaats opduiken, te weten midden in het gesprek A-1-4, ben ik met de advocaat-generaal eens. Dit kan als oorzaak het knippen en plakken hebben, waarvan ook de deskundige Shlomo Peller ettelijke voorbeelden vond in dit gesprek. Eveneens ben ik het eens met de advocaat-generaal dat dergelijke kiespulsen normaliter niet in het spraakkanaal van een telefoongesprek hoorbaar zijn. Dat zij toch opduiken in dit gesprek kan te maken hebben met het feit dat het ouderwetse af luisteren zoals dat begin jaren 90 in Turkije nog plaatsvond, zeer wel kan zijn gebeurd binnen de tapkamer zelf. Meerdere Turkse bronnen die in de herzieningsaanvraag als grondslag van de aangevoerde nova zijn aangevoerd, hebben aangegeven dat ‘oude’ van Baybasin afgeluisterde telefoongesprekken zijn gebruikt om het tapbewijs in zijn strafzaak in Nederland te manipuleren.⁹⁴ Daar kan dus zeer wel oud archiefmateriaal voor zijn gebruikt dat indertijd rechtstreeks in oude analoge telefooncentrales is afgeluisterd.

Uiteindelijk blijft ook de advocaat-generaal met lege handen achter waar hij een ultieme poging doet om dit afwijkende audiofenomeen uit gesprek A-1-4 te verklaren. Hij volgt wederom de deskundige Van den Heuvel in diens alternatieve verklaring van de gehoorde puls-reeks. Naar het oordeel van Van den Heuvel pasten de *“klikjes (--) bij het*

⁸⁹ Van de Ven, rapport d.d. 8 oktober 2015, p. 33 en bijlage 5 : audiobestand en filmpje plus afdruk van het signaal van de hefboomschakelaar zowel direct opgenomen als via de telefoon. In bijbehorende opname te vinden tussen 9.8-11 seconden en Van de Ven, rapport d.d. 31 augustus 2015, sub Resultaten van onderzoek

⁹⁰ Conclusie d.d. 4 juli 2017, pp. 890 ev. en Vijfde Aanvulling van de herzieningsaanvraag, appendix 1 sub 14

⁹¹ Conclusie d.d. 4 juli 2017, pp. 902-906 en verslag d.d. 10 februari 2017 van mr. Aben van nader onderzoek naar de zogeheten puls-trein (hefboomschakelaar) (tevens Vijfde Aanvulling van de herzieningsaanvraag, appendix 1 sub 14)

⁹² Conclusie d.d. 4 juli 2017, p. 903

⁹³ Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 12 juni 2017, p. 29

⁹⁴ Een daarvan is de Turkse politiemann X1 die gezien zijn verklaringen direct bij het Turkse onderzoek tegen baybasin betrokken moet zijn geweest. Zie bijlage 10: brief Mehmet N Aytekin, d.d. 8 januari 2007. Hij verklaarde o.a. dat in de jarenlange samenwerking in Baybasins zaak bandopnamen en banden met telefoontaps aan Nederland zijn verstrekt en dat één daarvan *“een telefoongesprek tussen de advocaat mr. Necmettin Yildiz, (---) en Hüseyin Baybasin”* was. Dit moet een gesprek van begin jaren 90 zijn geweest voordat Baybasin Turkije ontvluchtte. Zie o.a. Derde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 16 maart 2016, novum 89 en p. 34

aankoppelen van een spanning-voedend component, zoals bijvoorbeeld een lader".⁹⁵ Met andere woorden, de schakelreeks was het gevolg van het plaatsen van een mobiele telefoon in een lader. Ik heb al eerder aangegeven dat deze verklaring nooit verder is gekomen dan een bewering. Van den Heuvel heeft deze hypothese nooit ook maar door een begin van enig empirisch onderzoek onderbouwd. Dat kon ook niet, want het plaatsen van een telefoon in een carkit veroorzaakt nu eenmaal niet een schakelklik-patroon zoals waargenomen in gesprek A-1-4.⁹⁶

Het verbaast mij daarom dat de advocaat-generaal deze theorie van Van den Heuvel in feite tegen beter weten in blijft verdedigen. Het laatste excuus voor het falen van Van den Heuvel om in dezen een begin van empirisch bewijs te leveren, geeft de advocaat-generaal in zijn Conclusie. Hij schrijft daarin dat niet bekend is welk type gsm-toestel indertijd door de gesprekspartner van Baybasin in een lader werd gezet.⁹⁷ Wie weet bestonden er in de jaren 90 wel mobiele telefoons die bij plaatsing in een lader een reeks schakelklikken veroorzaakten, zo is zijn suggestie. Maar noch Van den Heuvel noch de advocaat-generaal blijken in staat aan te geven aan wat voor type gsm-toestellen we dan moeten denken. Dergelijke toestellen hebben namelijk nooit bestaan. De theorie van Van den Heuvel in dezen komt daarmee niet verder dan een vrijblijvende, onweerlegbare speculatie. Dit impliceert dat ook voor deze serieuze anomalie in het audiomateriaal geen alternatieve verklaring is gevonden die hout snijdt, alle naarstige pogingen hiertoe ten spijt. De meest aannemelijke verklaring voor het waargenomen audiofenomeen heeft Van de Ven gegeven en met documentatie en voorbeelden onderbouwd. Zijn conclusie is dat we hier te maken hebben met een reeks kiespulsen afkomstig uit een ouderwetse telefooncentrale. Ook de reeks schakelklikken midden in gesprek A-1-4 vormt daarmee een ernstige technische aanwijzing voor plaatsgevonden manipulatie.

De modemsignalen

De deskundige Van de Ven ontdekte in twee afgegeven gesprekken die afkomstig waren uit de analoge tapkamer een signaal van 2110-2114 Hz tussen de beltoon en vlak voor het opnemen door de gebelde Baybasin. Het signaal werd gevonden in de gesprekken A-1-1 en A-1-5, die een belangrijke rol spelen in de bewijsconstructie van de Öge-zaak. Van de Ven herkende dit signaal vanuit zijn ervaring als interceptie-specialist bij de MID als een modem-signaal. Hij geeft aan deze observatie nadere uitleg in zijn rapport van 1 augustus 2015. Hij schrijft daar: *"Het signaal dat ik heb waargenomen, moet m.i. worden geïnterpreteerd als de carrierfrequentie van het V34 modem."*⁹⁸

⁹⁵ Van den Heuvel, MEPIO hoofdrapport, p. 30

⁹⁶ Van de Ven (2015), *Overzicht onderzoeksresultaten* 29 augustus 2015 en Van de Ven, rapport d.d. 8 oktober 2015, p. 33. Van de Ven heeft Van den Heuvel voor diens voorgenomen onderzoek zelfs nog een NOKIA 9400 met lader uit de periode 1997/1998 ter beschikking gesteld. Maar toen Van den Heuvel naar de resultaten van dit door hem te verrichten carkit-onderzoek werd gevraagd tijdens de bijeenkomst van de begeleidingscommissie op 10 juli 2015, was zijn antwoord: *"dat hij heeft getest of hij op een betrouwbare wijze een gesprek kon registreren. Op dit moment weet hij niet hoe hij dat voor elkaar moet krijgen."* Zie verslag bijeenkomst begeleidingscommissie, 10 juli 2015. Van enig ander onderzoek hiernaar door hem is nadien niet meer vernomen.

⁹⁷ Conclusie d.d. 4 juli 2017, p. 907

⁹⁸ Van de Ven, 1 augustus 2015, onderzoeksrapport naar de op de banden gevonden modemsignalen, gevoegd als bijlage 7 bij zijn eindrapport van 31 augustus 2015 en Van de Ven, rapport d.d. 8 oktober 2015, pp. 6 en 7

Bij de bespreking van het nieuw opgekomen novum 39 (in de tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag) heb ik aangegeven dat dergelijke modem-signalen onverklaarbaar zijn in een integere tap rechtstreeks afkomstig van de UHER 6000 recorder. Het zou dus om anderszins ontvangen gesprekken moeten gaan. Uit de getuigenverhoren was gebleken dat het Kernteam Noord en Oost Nederland ervaring had met het ontvangen van gesprekken van buitenaf via een modem. Rechercheur en tapcoördinator Jeroense gaf aan dat ‘ze’ indertijd wel bestanden in de tapkamer binnenkregen via een beveiligd modem. Die gesprekken kwamen van buiten, dat kunnen dus geen rechtstreeks in Nederland afgetapte gesprekken zijn.⁹⁹ Ook Cetinkaya erkent dat het team indertijd gesprekken uitwisselde met Turkije. Dit gebeurde via een modem, om ze daar te laten horen wat er werd gezegd en andersom.¹⁰⁰ Ik concludeerde dat als er voor deze in het audiomateriaal gevonden signalen met een gecorrigeerde frequentie van rondom de 1920 Hz geen andere bevredigende verklaring kan worden gegeven, deze een serieuze aanwijzing vormen voor plaatsgevonden manipulatie.¹⁰¹

Voor deze anomalie in het audiomateriaal, zo geeft thans ook de advocaat-generaal toe in zijn Conclusie van 4 juli jl., is ondanks vele pogingen daartoe van de deskundige Van den Heuvel ook door hem geen valabele alternatieve verklaring gevonden.¹⁰² Hij blijft echter weigeren Van de Vens verklaring voor dit fenomeen te volgen, te weten dat we hier te maken hebben met (sporen van) een modemsignaal.

Het betreft het zoveelste afwijkende audiofenomeen in het voor het bewijs in de Öge-zaak gepresenteerde bewijsmateriaal dat onverklaarbaar is vanuit de techniek van de telecommunicatie. Alleen het gebruik van een modem zou een verklaring kunnen vormen. Maar omdat deze verklaring afkomstig is van de deskundige Van de Ven zonder ondersteuning van zijn andere deskundige, weigert de advocaat-generaal deze te volgen.

In een nader verricht onderzoek ontdekte de advocaat-generaal dat het ‘modem’ signaal vaker blijkt voor te komen en wel in alle inkomende gesprekken van één specifieke moederband, te weten moederband 3281. Het is alle keren te horen tussen beltoon en opnemen en heeft een toonhoogte van rondom de 1900 Hz.¹⁰³

Mijn reactie op dit nadere onderzoek van de advocaat-generaal gaf ik in de Vijfde Aanvulling in herziening.¹⁰⁴ Allereerst stelde ik vast dat de advocaat-generaal in dit onderzoek refereert aan gespreksmateriaal dat nooit aan de verdediging van Baybasin ter beschikking is gesteld. Dat maakt het adequaat reageren erop niet makkelijk, zo niet onmogelijk. Wel kunnen we stellen op grond van hetgeen bekend is, dat we hier met een apert onverklaarbaar audiofenomeen te maken hebben. Zelfs wanneer het hier om een modemsignaal zou gaan, zoals de deskundige Van de Ven aangeeft, dan bevindt het zich op een op zich al onverklaarbare plaats, namelijk na de beltoon en voor het opnemen. Dat het signaal zich niet alleen manifesteert op enkele voor het bewijs essentiële gesprekken, maar ook te vinden is op andere inkomende gesprekken op dezelfde zogenaamde band,

⁹⁹ proces-verbaal verhoor A.C. Jeroense in herzieningsonderzoek, 28 februari en 4 april 2014, sub 117

¹⁰⁰ proces-verbaal verhoor Tayyar Cetinkaya in herzieningsonderzoek, 12 september 2014, sub 42 en 43

¹⁰¹ Tweede Aanvulling in herziening d.d. 1 februari 2016, nieuw novum 39, pp. 74-77 en de Vijfde Aanvulling in herziening, pp. 32-40

¹⁰² Conclusie d.d. 4 juli 2017, p. 695.

¹⁰³ onderzoeksverslag d.d. 3 februari 2017 van de AG naar de ‘modemsignalen’ in het analoge geluidsmateriaal (zie Vijfde Aanvulling op het herzieningsverzoek appendix 1 sub 6

¹⁰⁴ Vijfde Aanvulling in herziening, pp. 33-40

doet hieraan niet af. Er is überhaupt geen waarborg dat de in deze zaak als authentiek gepresenteerde moederbanden uit de analoge tapkamer daadwerkelijk de originele afgeluisterde gesprekken bevatten. Een FSK-signaal ter controle van dat het om een originele band gaat, ontbreekt. Printerlijsten en/of processen-verbaal met tellerstanden die het FSK-signaal als controle zouden vervangen, blijken afwezig of weggegooid. We weten dat rechercheurs en tolken indertijd zonder controle toegang hadden tot de ‘originele’ banden. We weten ook dat in ieder geval één centrale tolk, Tayyar Cetinkaya, innige contacten onderhield met de Turkse autoriteiten, die de scalp van Baybasin wilden. Ook zijn vlak voor het herzieningsonderzoek dertien van de achttien veiliggestelde banden uit de kluis van het Openbaar Ministerie te Arnhem verdwenen, zonder dat iemand kan navertellen hoe.

Het onverklaarbare 1900 Hz signaal tussen beltoon en opnemen op de gehele zogenaamde moederband 3281 vormt niet meer en niet minder dan een nieuwe aanwijzing voor geknoei met deze gehele band. Het betreft een tot op heden onverklaarbaar audiofenomeen, het zoveelste. Er is geen deskundige die hiervoor een plausibele verklaring heeft kunnen geven. De advocaat-generaal ook niet, zo geeft hij nu toe. Het betreft anomalieën die niet anders te verklaren zijn dan met manipulatief menselijk ingrijpen in het opnamemateriaal.

Een boventoon van 5700 Hz

Opmerkelijk is voorts dat de advocaat-generaal aangeeft in zijn onderzoek naar het onverklaarbare 1900 Hz signaal boventonen te hebben gemeten van 3800 Hz en 5700 Hz. Hij noemt dit terecht relevante informatie omdat telefoonverbindingen geen ruimte laten voor het transport van signalen boven de 4000 Hz. De normale telecommunicatie speelt zich af tussen 400Hz en 3400 Hz. Hoe kan het dan dat de advocaat-generaal een boventoon van 5700 Hz meet in het originele hem ter beschikking staande tapmateriaal? Hij meet deze boventoon ook nog eens in het oorspronkelijke spraakkanaal, namelijk tussen de originele beltoon en het opnemen van de hoorn door de gebelde. Anders dan de advocaat-generaal mogelijk veronderstelt, laat ook de telecommunicatie via een ISDN-verbinding van een provider naar de tapkamer geen tonen toe boven de 4 kHz.¹⁰⁵ Het is derhalve onmogelijk daar een toon van 5700 Hz tegen te komen.¹⁰⁶

De meting van de advocaat-generaal, waarvoor ik geen reden heb die te betwisten, impliceert dat het hem ter beschikking gestelde ‘originele’ tapmateriaal uit de analoge tapkamer onmogelijk van een authentieke telefonieband afkomstig kan zijn. Een 5700 Hz signaal kan alleen maar hoorbaar zijn op een audioband waarop een direct afgeluisterd gesprek is opgenomen.

Met andere woorden, deze meting door de advocaat-generaal in de voor het bewijs gebruikte tapgesprekken wijst op ernstige manipulatie van dit audiomateriaal.

¹⁰⁵ <https://www.itu.int/rec/T-REC-I/en> ISDN-specificaties. Voice bandwidth = ~ 4kHz (300Hz – 3400 Hz)

¹⁰⁶ Van de Ven schreef hier eerder over: “binnen de telefonienetwerken conform de hiervoor geldende ITU-standaarden slechts gewerkt wordt met een bandbreedte van 0 tot 4 kHz, waarbij de ruimte tussen 300 en 3400 Hz is gereserveerd voor de overdracht van audio en de overblijvende bandbreedte tussen 0-300 Hz en 3400-4000”. Zie Van de Ven, rapport d.d. 8 oktober 2015, p. 5

Van de ITU-standaarden afwijkende beltonen

Negen van de onderzochte gesprekken lieten Turkse beltonen zien die afweken van de op grond van de ITU-Recommendations van april 1998 gegeven standaard-toon. In plaats van de Turkse beltoon van 450 Hz met een cadans van 2,0 sec on en 4,0 sec off, werd een beltoon van 440 Hz met een cadans van 1,66 sec on en 3,317 sec off gemeten. Het betreft alle voor het bewijs gebruikte gesprekken naar Turkije.

In de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag ben ik nogmaals ingegaan op de betekenis die we mogen toekennen aan de ITU-standaarden voor de door verschillende landen gebruikte beltonen.¹⁰⁷

De van de ITU-standaarden afwijkende beltonen zijn volgens de vijf in het TCEAS-onderzoek ingeschakelde forensische en telecommunicatie-deskundigen onverklaarbaar en een sterk en *compelling* argument dat er iets mis is met de gesprekken waarin een dergelijke beltoon te horen is.¹⁰⁸ De deskundige Van de Ven is dit met hen eens.

In een nagekomen onderzoek dat ik begin dit jaar van de advocaat-generaal mocht ontvangen wordt verwezen naar het T14-onderzoek en het Veegteam-onderzoek, die in dezelfde periode plaatsvonden en waarin enkele gesprekken waren gevonden met een vergelijkbare van de ITU-standaarden afwijkende Turkse beltoon.¹⁰⁹ In mijn Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag heb ik aangegeven dat uit dit onderzoek van de advocaat-generaal onmogelijk de conclusie kan worden getrokken dat afwijkende beltoon-frequenties in gesprekken uit de Baybasin-zaak geen probleemgevallen zijn omdat dezelfde beltoon-frequenties ook zouden voorkomen in tapgesprekken uit andere strafrechtelijke onderzoeken uit die tijd. Gezien het alom gesteunde idee dat de in de ITU *recommendations* genoemde waarden ook *feitelijk aanvaarde* waarden zijn, is een waarschijnlijker conclusie dat de door de AG in de T14-zaak en Veegteam-zaak aangetroffen gesprekken met een vergelijkbare beltoon ook probleemgevallen zijn. Deze logische conclusie wordt versterkt, zo schreef ik, door het feit dat de advocaat-generaal zich in zijn onderzoek beroept op tapmateriaal waarvan de herkomst en de authenticiteit net als in de zaak van verzoeker al eerder ter discussie stond. Dat ook daar verkeerde ITU-waarden worden gevonden, verwondert daarom niet.

De advocaat-generaal geeft thans in zijn Conclusie van 4 juli jl. toe niet te kunnen duiden hoe deze afwijkingen van de ITU-standaarden in een flink aantal uitgaande gesprekken naar Turkije tot stand zijn gekomen. Hij schuift daarmee uiteindelijk de vele speculaties van de deskundige Bas van den Heuvel op dit punt terzijde. Er is daarmee

¹⁰⁷ Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, pp. 54-57

¹⁰⁸ bijlage 41 bij herziening 2011: F. Fransen en J.D. Rijnders, Assessment of telephone tones on audio files of intercepted communication in the report of Peller, 26 May 2010, pp. 2. Fransen en Rijnders spreken hier over de Nederlandse beltoon “generated by the telecom switch on which the called phone is connected, for GSM called a Mobile Switch Center (MSC)” Maar ze hebben dezelfde mening over de beltonen van andere bij de UTI-standaarden aangesloten landen: (ibidem bijlage 41, Fransen en Rijnders, pp. 1 en 6

¹⁰⁹ Een mij op 3 februari 2017 toegezonden verslag van onderzoek van mr. (Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, appendix 1 sub 5)

overeenstemming over het feit dat ook de afwijkende Turkse beltonen in het voor het bewijs gebruikte tapmateriaal een vanuit de telecommunicatie onverklaarbaar audiofenomeen vormen, een anomalie wel te verstaan. Voor de aanvrager van de herziening, Baybasin, vormen deze beltonen daarmee de zoveelste aanwijzing van manipulatie van het audiomateriaal.

Voorlopige conclusie over de afwijkende audiofenomenen

Het voor het bewijs gepresenteerde audiomateriaal voor zover onderzocht en nog aanwezig vertoont vele in termen van normale telecommunicatie afwijkende audiofenomenen. Ik noem dergelijke fenomenen anomalieën. Vele jaren lang heeft de advocaat-generaal onderzoek verricht en laten verrichten om alsnog plausibele verklaringen vanuit de telecommunicatie te kunnen geven voor deze fenomenen. Op een aantal essentiële in de tapgesprekken voorkomende afwijkingen is dat niet gelukt. In zijn Conclusie trekt de advocaat-generaal daaruit niet de enig juiste conclusie, te weten dat het voor het bewijs gepresenteerde tapmateriaal daarmee niet voldoet aan de daaraan te stellen eisen van betrouwbaarheid en dat dit gegeven als dat inderdaad aan het hof bekend was geweest hoogstwaarschijnlijk zou hebben geleid tot uitsluiting van het bewijs van het tapmateriaal en mogelijk zelfs tot niet-ontvankelijkheid van het OM.

Zoals hiervoor aangegeven, hebben we in deze specifieke zaak tevens te maken met tapkamers die intrinsiek tekortschoten in hun interne beveiliging van opgeslagen gegevens. Dit gold zowel voor de analoge tapkamer waarmee tot 13 november 1997 werd getapt als voor de daarna gebruikte digitale Comverse Kislev 2 tapkamer waarmee het tappen daarna werd voortgezet. Naar deze tapkamer is in opdracht van de overheid in 2003 door PricewaterhouseCoopers een diepgaand en omvattend onderzoek ingesteld waarvan de resultaten door zowel justitie als de politiek zeer serieus zijn genomen. De eindconclusie van dat onderzoek luidde: ***“personen met logische toegang tot uitwerkstations of het netwerk (---) zijn in principe in staat tot (---) onbevoegde wijziging of vernietiging van getapte boodschappen en (---) onbevoegde wijziging of vernietiging van log gegevens.”***

¹¹⁰

Volgens de advocaat-generaal schetst het eindrapport van dit onderzoek niet meer dan algemene risico's die voor de specifieke zaak van Baybasin geen consequenties hebben. Dit is een onjuiste aanname. De vele nieuwe gegevens die het herzieningsonderzoek heeft opgeleverd, laten zien dat met name in deze zaak het risico van onbevoegd handelende bevoegden van binnenuit de politieorganisatie levensgroot aanwezig was. En dat niet alleen. Het herzieningsonderzoek leverde ook nieuwe gegevens op die wijzen op de daadwerkelijke realisatie van die risico's. De spil in de samenwerking met de Turkse politie en justitiële autoriteiten, de taptolk Cetinkaya, verklaarde zowel bij monde van zijn advocaat als ook zelf over strafbare feiten gepleegd door hemzelf en zijn teamgenoten. Het vormde de reden voor hem om zich bij vele vragen op zijn zwijgrecht te beroepen.

We mogen er van uitgaan dat indien deze omstandigheden indertijd bekend waren geweest aan het hof de toetsing niet zou zijn geweest of de verdediging aannemelijk had kunnen maken dat de audio-opnamen waren gemanipuleerd. De bewijslast zou zijn omgekeerd, in die zin dat was getoetst of justitie aannemelijk had kunnen maken dat er ondanks de falende gegevensbeveiliging in de tapkamers geen sprake was geweest van het wissen,

¹¹⁰ conclusie PG Aben, d.d. 4 september 2012, pp. 26 en 44 en bijlage 42 bij herzieningsverzoek 2011: rapport d.d. 25 augustus 2003 van PricewaterhouseCoopers, sub 2.2.2.1, p. 13

toevoegen en/of anderszins veranderen van gegevens. Op grond van het voorgaande is het duidelijk dat de uitkomsten van het onderzoek in herziening zoals hiervoor noodzakelijkerwijs kort weergegeven, daarvoor onvoldoende zouden zijn geweest. Ik persisteer alleen al daarom bij het standpunt dat het ernstige vermoeden is gerechtvaardigd dat de in de zaak als bewijs gepresenteerde taps deze toets van een omgekeerde bewijslast niet hadden kunnen doorstaan.

Maar er zijn veel meer nieuwe gegevens opgekomen die alle stuk voor stuk regelrechte aanwijzingen opleveren van manipulatie van het als bewijs gebruikte tapmateriaal. Eén van de belangrijkste daarvan, naast de vele inhoudelijke aanwijzingen waarop nog zal worden ingegaan, is het technisch onderzoek van Hans Meijer naar de in gesprek A-4-31 waarneembare kostentellerimpulsen.

5. Het onderzoek van Hans Meijer en de gijzelingszaak Mehmet Çelik

De meeste afwijkende beltonen werden gevonden in het onderzochte bewijsmateriaal dat ten grondslag werd gelegd aan de zogenaamde Gijzelingszaak Mehmet Çelik. Eén al in 2011 ingebracht novum in deze zaak betreft de verklaring van de Turkse politiemann X1, die zelf participeerde in het gezamenlijke Nederlands-Turkse opsporingsonderzoek tegen Baybasin. Hij verklaarde dat deze gijzelingszaak door zijn bazen Ferruh Tankuş en Hüday Sayin van de narcotica-brigade in Istanbul geheel in scène was gezet. Het zogenaamde slachtoffer Mehmet Çelik alias Hacı Hasan was zelfs niet existent.¹¹¹ Het proces-verbaal van de door dit fictieve slachtoffer tegenover de Turkse politie afgelegde verklaring was dan ook niet ondertekend.¹¹² Zijn opgegeven adres kon niet worden teruggevonden, zodat de verdediging dit fictieve slachtoffer nooit heeft kunnen ondervragen.¹¹³ Het voornemen van de advocaat-generaal om nader onderzoek te doen naar het bestaan van deze Mehmet Çelik – dat moest toch eenvoudig zijn – is nooit uitgevoerd.¹¹⁴ Het bestaan van Mehmet Çelik is daarmee tot op heden pure speculatie gebleven.

Daarnaast blijken veel in deze zaak als bewijs gepresenteerde gesprekken door Baybasin gevoerd vanuit Istanbul. Dit is duidelijk geworden door een precieze vertaling van de in april 2015 ook aan de verdediging ter beschikking gestelde identieke kopieën van enkele als bewijs in deze zaak ingebrachte tapgesprekken. Tot dan toe had de verdediging het moeten doen met cassettebanden van zeer slechte geluidskwaliteit, hetgeen de verstaanbaarheid zeer nadelig beïnvloedde. Het af luisteren van de nieuw verstrekte identieke kopieën leverde een groot aantal nieuwe gegevens op die overtuigend aantonen dat Baybasin ten tijde van het voeren van deze gesprekken in Turkije was. De conclusie die hieruit getrokken moet worden is, dat deze gesprekken gevoerd moeten zijn vóór Baybasins vlucht uit Turkije in 1992/1993. Ik benoemde dit reeds in de Vijfde Aanvulling

¹¹¹ bijlage 10 bij herzieningsaanvraag d.d. 18 april 2011: brief Mehmet N Aytekin, d.d. 8 januari 2007

¹¹² bijlage 61 bij herzieningsaanvraag 2011: de pp. 824 - 827 uit het dossier, zoals opgenomen in het arrest, Aanvulling Bewijsmiddelen, rov 3.4

¹¹³ zittingsproces-verbaal 1^e rechtbank voor de Staatsveiligheid te Istanbul, d.d. 10 december 1999 en proces-verbaal van bevindingen d.d. 14 december 1999, rechter-commissaris mr. Sterk en brief d.d. 25 mei 2000 van mr. Moszkowicz aan de rechter-commissaris mr. Pfeil

¹¹⁴ conclusie mr. Aben d.d. 4 september 2012, p. 45

op de herzieningsaanvraag en kom hierop nog terug in het Overzicht van de nieuw opgekomen nova per individuele zaak¹¹⁵.

Eén van de gesprekken die door het hof voor de bewijsconstructie in deze zaak werd gebruikt, is gesprek A-4-34. Het hof leidde uit dit gesprek af dat waar door Baybasin over ene Haci (Hassan) wordt gesproken, hij daarmee doelt op de vermeend gegijzelde persoon Mehmet Çelik. Het hof zag een opvallende overeenkomst tussen het uit de tapverbalen afgeleide scenario en de gang van zaken zoals beschreven door Mehmet Çelik in zijn nooit ondertekende verklaring.¹¹⁶

Het gesprek A-4-34 laat echter veel technische artefacten zien. Het heeft niet de volgens de ITU-standaarden van april 1998 voor Turkije geregistreerde beltoon.¹¹⁷ Daarnaast vonden de TCEAS-deskundigen in dit gesprek enkele opvallende aanwijzingen voor ‘knippen en plakken’ binnen het gesprek. Eerder beschreef ik dat deze aanwijzingen zich opmerkelijk genoeg concentreren rondom het noemen door de gesprekspartners van de namen Haci en Mehmet Çelik.¹¹⁸

De Turkse politieman X1, die vertelde dat deze hele gijzelingszaak door zijn bazen van de narcotica-brigade in elkaar was gezet, wist ook te vertellen dat indertijd bandopnamen en banden met telefoontaps aan Nederland zijn verstrekt. Eén daarvan betrof een telefoongesprek “tussen de advocaat mr. Necmettin Yildiz, (---) en Hüseyin Baybasin”. Deze advocaat Yildiz heeft het gesprek in 2002 beluisterd en (essentiële onderdelen daaruit) herkend als een vóór Baybasins vertrek uit Turkije in 1993 door hem met Baybasin gevoerd telefoongesprek.¹¹⁹

De oorspronkelijke vertaling van het gesprek bevatte voorts opmerkelijk vertalingsgesjoemel, zoals indertijd al aan het hof is voorgehouden. In de in het dossier gepresenteerde samenvatting van het gesprek bleken enkele zinsneden te zijn weggelaten die verwezen naar het feit dat beide gesprekspartners zich tijdens het gesprek in (of in de omgeving van) Istanbul bevonden. Na beluistering en vertaling van de identieke kopie van de opname van het gesprek blijkt het om meer dan tien harde aanwijzingen in het gesprek te gaan, die aantonen dat Baybasin zich tijdens het voeren ervan in of vlakbij Istanbul bevond. Zo zegt Baybasin in het gesprek: “Ik moet jou zien/ontmoeten. Noem mij een plaats. (---) Man ik wil je vannacht ontmoeten; ik heb jou nodig”. Hij eindigt het gesprek, zo blijkt uit de nieuw afgegeven originele kopie van het gesprek, met de opmerking: “Als je niet komt, dan kunnen we anders met de telefoon praten. Ik bel je over een uur, is dat begrepen?” Dit vormt een hard nieuw gegeven op basis van de in april 2015 aan de verdediging afgegeven identieke kopieën van het originele gesprek.¹²⁰

¹¹⁵ **Appendix 1**

¹¹⁶ het arrest d.d. 30 juli 2002, rov 10.6.3

¹¹⁷ bijlage 37 bij herziening 2011: rapport Jacobs, d.d. 15 november 2009, pp. 13 en 16, alsmede derde Aanvulling op herzieningsaanvraag, pp. 38-39: Het Amerikaanse onderzoeksbureau BEK TEK LLC sprak van een ‘*compelling argument*’. Fransen (TNO/ICT) en Rijnders (KPN, Security) constateerden dat deze beltoon niet voorkwam in de ITU-standaarden van 1998 en 2003, voor geen enkel land zelfs. De Israëlische deskundige Shlomo Peller concludeerde dat dit geen gesprek naar Turkije kan zijn geweest, althans niet in de gepretendeerde periode van december 1997.

¹¹⁸ Derde Aanvulling op herzieningsaanvraag, pp. 39-42 en de nova 92 en 93

¹¹⁹ bijlage 62 bij herzieningsaanvraag van 2011: brief Necmettin Yildiz, d.d. 15 april 2002

¹²⁰ Derde Aanvulling op herzieningsaanvraag, pp. 35- 38 en bijlage 113: gehele vertaling van gesprek A-4-34 door mevrouw Bosscha Erdbrink-Kuipers, d.d. 4 april 2002 met originele kopie vertaling van enkele relevante gedeelten rondom technische artefacten door mr. Tugba Çelik. En meer uitgebreide bespreking hiervan is te vinden in de Vijfde Aanvulling d.d. 12 juni 2017, pp. 64-67 en de Zesde Aanvulling d.d. 19 juni 2017, pp. 19-22

Maar dat niet alleen. Ook andere voor de bewijsconstructie van de zogenaamde gijzelingszaak gebruikte gesprekken, zoals de tapgesprek A-4-25 en A-4-31, vertoonden niet alleen opvallende technische artefacten.¹²¹ Gesprek A-4-31, dat eerst in 2015 in z'n geheel aan de verdediging ter beschikking werd gesteld, bleek tevens passages te bevatten die erop wijzen dat Baybasin in Istanbul verbleef tijdens het voeren ervan. In het gesprek nodigt Baybasin zijn gesprekspartner Kenan Saritas in Turkije uit om even een hapje met hem te komen mee-eten.

- Saritas zegt: *“Eet smakelijk broer, schikt het je?”*
- Baybasin: *“Ja het schikt, dank je wel. Wees welkom als je wil.”*
- Saritas: *“Ja broer, ik zal komen, maar er is --- laat ik het eerst met deze klootzakken afmaken, dan kom ik”*¹²²

Zo'n uitnodiging vanuit Amsterdam aan iemand in Istanbul die zich met een beweerdelijke gijzeling bezighoudt, lijkt – eufemistisch uitgedrukt – weinig reëel, zo schreef ik eerder.¹²³ De reactie van de advocaat-generaal daarop dat Baybasin hier wel een grapje zal maken omdat hij het lachend zegt, is geen reëel tegenargument.¹²⁴ Het is niet meer dan een veronderstelling, om alsnog het eigen gelijk te halen tegen de daadwerkelijke feiten in. Hetzelfde doet de advocaat-generaal in omgekeerde zin, waar hij meer dan tien duidelijke uitspraken van Baybasin in gesprek A-4-34 dat hij ook zelf in Istanbul is, afdoet als spot en minachting tegenover zijn gesprekspartner.¹²⁵ De advocaat-generaal immuniseert hier de keiharde feiten, die uit de voor het bewijs gebruikte gespreksmateriaal zelf spreken. Dat heeft niets met onafhankelijke waarheidsvinding te maken.

In de Vijfde Aanvulling in herziening heb ik tevens gewezen op andere nieuwe feiten die uit een precieze vertaling van de in 2015 afgegeven identieke kopie van gesprek A-4-31 bleken. In de voor het bewijs gebruikte gesprekken blijkt in feite over een geheel andere gebeurtenis te worden gesproken dan die uit het dossier-scenario zoals dat zich baseert op de rapportages van de Turkse narcotica-chefs Ferruh Tankuş en Hüday Sayin; rapportages die volgens de in hun team participerende Turkse rechercheur X1 door henzelf waren opgesteld en verzonden.¹²⁶ Opmerkelijk genoeg doet de advocaat-generaal dit argument af met de vaststelling dat het hof hiervan al op de hoogte was toen het tot de veroordeling voor dit feit kwam.¹²⁷ De advocaat-generaal mist in dezen de samenhang tussen wat aan nieuwe extra feiten uit de eerst recent afgegeven originele gesprekken blijkt en de verklaring van de Turkse rechercheur X1, die eerst in de herzieningsfase, d.w.z. na het veroordelend arrest, verklaarde over de opmerkelijke rol van zijn corrupte bazen Tankuz en Sayin.

¹²¹ Derde Aanvulling op herzieningsaanvraag, pp. 44- 46, nova 94 en 95

¹²² appendix 8: vertaling van gesprek A-4-31 door mr. T. Çelik, p. 1, tussen 11.700-22.860 seconden

¹²³ Vijfde Aanvulling op herzieningsaanvraag, p. 75

¹²⁴ Conclusie d.d. 4 juli 2017, p. 1249. De AG meent zich dit argument te kunnen permitteren omdat een anonieme taptolk die geen kennis heeft van het dossier en de achtergronden van de zaak, meent dat er licht ironisch en grappend wordt gecommuniceerd tussen Baybasin en zijn advocaat Yildiz en dat Baybasin het daarom wel niet zal menen wat hij zegt! Ik heb hier al meer uitgebreid op gereageerd in de Zesde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, pp. 19-23

¹²⁵ Conclusie d.d. 4 juli 2017, p. 1378

¹²⁶ Vijfde Aanvulling op herzieningsaanvraag, pp. 73-75

¹²⁷ Conclusie d.d. 4 juli 2017, p. 1247

De advocaat-generaal mist in dezen tevens de samenhang van de overduidelijke aanwijzingen in de gesprekken A-4-31 en A-4-34 dat deze vóór Baybasins vertrek uit Istanbul moeten zijn gevoerd met de opmerkelijke, nieuw opgekomen onderzoeksresultaten van de elektronicatechnicus Hans Meijer naar de dubbeltik in gesprek A-4-31.

Het onderzoek van Meijer naar de dubbeltik in gesprek A-4-31

Het rapport van de op het gebied van elektronica deskundige Hans Meijer is eerst in een laat stadium van het herzieningsonderzoek ingebracht. Meijer is niet door de verdediging benaderd met de vraag de dubbeltik in gesprek A-4-31 te onderzoeken. Na lezing over deze dubbeltik verzocht Meijer mij op grond van zijn gewekte professionele nieuwsgierigheid of hij het bewuste gesprek mocht onderzoeken. Na een minutieus en diepgaand meet-onderzoek berichtte hij mij ongeveer een jaar later, in maart 2017, over zijn opmerkelijke uitkomsten, die ik per direct in concept ook aan de advocaat-generaal ter hand heb gesteld. Zoals eerder aangegeven heeft Meijer een ruime praktische ervaring in radio-, tv- en bandrecordertechnieken bij bedrijven van naam, zoals Grundig Nederland. Vanaf 1981 werkte hij bij Kluwer als eindredacteur van het vaktijdschrift Elektronica en het Boekenfonds Elektronica, Telecommunicatie en Informatica en als coördinerend vakredacteur van de losbladige uitgaven Datacommunicatie en Industriële Netwerken en het handboek Elektrotechniek. Ook verschenen vele publicaties op dit gebied van zijn hand.¹²⁸ De definitieve versie van het rapport van Meijer is bij de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag overgelegd.¹²⁹ Ik heb de uitkomsten van Meijers onderzoek verwerkt in de twee nieuw opgekomen nova 94A en 94B.¹³⁰

Meijer heeft de dubbeltik die in gesprek A-4-31 te horen is met tussenpozen van 3,6 seconden aan uiterst precieze en minutieuze metingen onderworpen. Hij kwam tot de conclusie dat dit door mij aan de orde gestelde audiofenomeen een onschuldige oorzaak had. Het betrof tarieftelimpulsen afkomstig uit een verouderde analoge telefooncentrale. Het kwam vroeger wel voor dat dergelijke tikken onbedoeld op een telefoonlijn terecht kwamen. Het gaat in dit geval om duizend tikken per uur (3,600 sec per tik) als tarifieringsgrondslag.

Meijer heeft deze door hem geïdentificeerde om de 3,6 seconden terugkerende tariefpuls aangegrepen om het verloop van het gesprek te meten en wel tot op de milliseconde precies. De precisie waarmee de tariefimpulsen in het gesprek telkens na 3,6 seconden terugkomen, leerde Meijer dat de opwekking ervan niet anders dan via een uiterst nauwkeurige kwartskristal moet hebben plaatsgevonden. Ook in oude analoge telefooncentrales werden kwartkristaloscillatoren gebruikt als besturend onderdeel van de generatoren. Het gaat hier niet om digitale kwartsklokken, zoals de advocaat-generaal

¹²⁸ bijlage 129 bij de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag: curriculum vitae J.C. Meijer

¹²⁹ bijlage 130 bij de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag: Onderzoeksverslag d.d. 4 juni 2017 van Hans Meijer: *Gesprek A-4-31: Analyse van een verknipt bestand. Meer dan een ernstig vermoeden*, pp. 6-12 (Een concept van dit onderzoeksverslag, voor zover toen gereed, is aan mr. Aben overhandigd op 6 april 2017)

¹³⁰ Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 12 juni 2017, pp. 69-73

foutief veronderstelt in zijn Conclusie.¹³¹ Anders dan de advocaat-generaal lijkt te beseffen in zijn reactie op het onderzoek van Meijer, is de toepassing van kwartskristaloscillatoren ten behoeve van nauwkeurige frequentie-opwekking al zo oud als de radiotechniek, zo beschreef Meijer reeds in zijn onderzoeksverslag.¹³²

Voor Meijer vormden de in gesprek A-4-31 hoorbare tariefpulsen die op grond van de kwartsklok-aansturing precies om de 3,6 seconden zouden moeten verschijnen, een soort van ingebouwde klok. Omdat het volgens het dossier om een digitaal geregistreerd gesprek gaat, moest deze kwartskristal-precieze tijdsrelatie terug te vinden zijn in het getapte gespreksmateriaal, zo was zijn redenering. De weergave van een digitaal en daarmee onveranderd opgeslagen gespreksbestand reconstrueert immers exact de oorspronkelijke strikte tijdsrelatie, in casu hoorbare tariefpulsen om de 3,6 seconden precies.¹³³ Een authentiek digitaal opgenomen geluidsbestand zal daarom geen tijdfouten laten zien in de uiteindelijke weergave. De digitale reproductietijd is dan gelijk aan de opnametijd, zoals Meijer in zijn rapport laat zien in een saaie grafiek van een kaarsrechte horizontale nullijn.¹³⁴

Meijers primaire onderzoeksvraag was of het gespreksbestand A-4-31, gemeten vanuit die interne klok van 3,6 seconden precies, tijdfouten bevat die zouden kunnen verraden dat het geen authentiek digitaal geregistreerd gesprek is. Hij vatte dit zelf als volgt samen: *“Komen de tijden in het gereproduceerde signaal van het telefoongesprek overeen met de tijden van het gesprek zelf? Zoals vastgelegd in het digitale bestand van dat gesprek. Niet maar zo ongeveer, maar precies. Dat wil zeggen tot minstens drie cijfers achter de secondekomma. Want dit zal het geval moeten blijken als de geverbaliseerde pretentie van een authentiek en digitaal opgenomen tapbestand op waarheid berust.”*¹³⁵

Zijn metingen leidden uiteindelijk tot een vernietigend antwoord: *“Alle nullen die we (---) op grond van het als rechtstreekse digitale opname geverbaliseerde bestand hadden mogen verwachten, zijn afwezig.”* Getoetst aan het eenduidige en harde criterium van de verwachte nullijn was daarmee de digitale authenticiteit van het onderzochte bestand door Meijer gediskwalificeerd.

¹³¹ Conclusie van 4 juli 2017, p. 1066: *“Dat roept opnieuw de vraag op waarom moet worden aangenomen dat een digitale kwartsklok een component is geweest van de in casu toegepaste generator van tariefpulsen?”* *“Kortom, met het oog op zijn veronderstelling nr. 2 beantwoordt Meijer niet de voor de hand liggende vraag naar de gronden voor zijn uitgangspunt dat het toegepaste (verouderde) kloksysteem in alle gevallen zou zijn aan- of bijgestuurd door een extreem nauwkeurig kwartskristal. Meijer neemt voetstoots aan dat zich in de door hem waargenomen tijdfouten de onnauwkeurige registratie van een nauwgezet fenomeen manifesteert, terwijl hij voorbijgaat aan de reële mogelijkheid dat de tijdfouten blijf geven van een onnauwkeurig fenomeen dat nauwgezet is geregistreerd.”*

¹³² Een kwartskristaloscillator als besturend onderdeel van de generator is *geen* digitale kwartsklok. Zo'n oscillator is *analoge techniek*. In 1880 ontdekten J. en P. Curie het piëzo-elektrisch gedrag van kwartskristallen. Het eerste gebruik ervan voor zeer nauwkeurige frequentie-opwekking (door ene W.G. Cadie) dateert van 1921. Meijer noemt het in zijn onderzoeksverslag, *“een frequentiebepalend onderdeel dat al bijna zo oud is als de radiotechniek.”* Zie bijlage 130 bij de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag: onderzoeksverslag d.d. 4 juni 2017 van Hans Meijer: *Gesprek A-4-31: Analyse van een verknipt bestand*, p. 14

¹³³ bijlage 130: onderzoeksverslag d.d. 4 juni 2017 van Hans Meijer: *Gesprek A-4-31: Analyse van een verknipt bestand*, pp. 9-12

¹³⁴ bijlage 130: onderzoeksverslag d.d. 4 juni 2017 van Hans Meijer, p. 20, figuur 7

¹³⁵ bijlage 130 bij Vijfde Aanvulling in herziening: onderzoeksverslag d.d. 4 juni 2017 van Hans Meijer, pp. 17 en 21

Neergelegd in een grafiek, zien we in de woorden van Meijer in plaats van nullen: “ --- *een vreemd, maar geordend trapjespatroon (---) in de tijdmmodulaties.*” Gezien deze tijdfothelling kon het niet anders dan dat het gesprek ooit analoog was opgenomen, zo moest Meijer vaststellen. Alleen een analoge bandrecorder liet een dergelijk specifiek tijdfoutenprofiel zien, zo was hem bekend

Meijer vond daarop een in de literatuur beschreven ‘gemiddeld’ tijdfoutprofiel dat overeenkwam met het door hem gemeten profiel. Hij wijdt hieraan een uitgebreide verhandeling in zijn eigen rapport.¹³⁶ Het gaat in zijn woorden om **het unieke patroon van een analoge bandopname gemaakt door een bandrecorder waarvan ‘de toonas wordt aangedreven door een gelijkstroommotor met een servoregeling via een tachogenerator’**. Meijer adstrueert dit met een figuur afkomstig van Axor Industries, waarin het karakteristieke verloop van een gelijksoortige servoregeling voor industriële toepassingen staat weergegeven. Het patroon daarvan komt verbazingwekkend precies overeen met het door Meijer op basis van zijn metingen in gesprek A-4-31 gevonden tijdfoutprofiel.¹³⁷ Meijer beschrijft vervolgens in een afzonderlijk hoofdstuk A2 hoe de door hem gemeten tijdfouten zich consistent laten verklaren uit het ‘mechanisme’ van de tachoregeling.

Het is een onderzoeksuitkomst, zo schreef ik eerder, die tot de onontkoombare en verontrustende *conclusie* leidt dat we bij gesprek A-4-31 niet met een digitale opname te maken hebben. *Het gesprek moet zijn opgenomen of tussentijds geregistreerd zijn geweest op een analoge bandrecorder*, waarvan het bandtransport wordt aangedreven door een servoregeling met tachogenerator. Het is daarmee geen authentiek telefoongesprek dat rechtstreeks digitaal werd geregistreerd in de Nederlandse Kislev 2-tapkamer. Het komt uit een analoge tapkamer of is tussentijds op een analoge bandrecorder overgezet geweest.

De tegenwerping van de advocaat-generaal: de NS pulsklok

Na een aantal netelige opmerkingen aan het adres van de deskundige Meijer – ook deze deskundige wordt kennelijk gezien als de boodschapper van ongewenst nieuws – neemt de advocaat-generaal in zijn Conclusie wel diens eerste twee uitgangspunten over, te weten dat we in gesprek A-4-31 te maken hebben met een kostenteller en dat de uitkomsten van de door Meijer verrichte metingen juist zijn.¹³⁸

De advocaat-generaal poneert echter het verwijt dat Meijer in zijn onderzoek slechts heeft gezocht naar confirmatie en verzuimd heeft ook naar falsificatie van zijn hypothese te zoeken. Dit doet de advocaat-generaal vervolgens voor Meijer. Hij falsificeert de door zorgvuldige metingen en vergelijkingen verkregen uitkomsten van Meijer met de stelling dat Meijer te klakkeloos is uitgegaan van een lineaire kwartskristalklok die de tariefimpulsen in de oude Turkse telefooncentrale zou hebben opgewekt. Daarvoor in de plaats introduceert de advocaat-generaal een zelf bedachte imaginaire klok, die niet lineair de tijd aangeeft maar via een soort van pulsen zo wordt ons voorgehouden, zoals de ons welbekende NS stationsklok bijvoorbeeld.

¹³⁶ bijlage 130 bij Vijfde Aanvulling in herziening: onderzoeksverslag d.d. 4 juni 2017 van Hans Meijer, Appendices A1 en A2. **Meijer noemt als referentie o.a. John G. McKnight: „Speed, Pitch and Timing Errors in Tape Recording and Reproducing“, Journal of the Audio Engineering Society, AES, Vol. 16, nr. 3, pag. 266 ... 274, juli 1968; [<http://tinyurl.com/m2ddqjx>].**

¹³⁷ bijlage 130 bij Vijfde Aanvulling in herziening: onderzoeksverslag d.d. 4 juni 2017 van Hans Meijer, pp. 23-24, waarin Meijer deze conclusie adstrueert

¹³⁸ Conclusie van 4 juli 2017, pp. 1060 en 1062

Ik vrees dat de advocaat-generaal hier de plank geheel mislaat. Ten eerste verwacht hij, zoals hiervoor aangegeven, digitale kwartsklokken met de toepassing van kwartkristaloscillatoren ten behoeve van een nauwkeurige frequentie-opwekking. Deze laatste techniek werd zeker ook al toegepast in de analoge telefooncentrales die in de jaren '90 nog in gebruik waren in Turkije (dan wel omringende landen). De toepassing van deze techniek is namelijk al bijna zo oud als de radiotechniek. Zij vond sedert die tijd ingang in allerlei apparatuur, waaronder radiotechniek, telecommunicatienetwerken (telefooncentrales) en, later, ook kleurentelevisies, polshorloges, videorecorders en een veelheid aan digitale apparatuur.¹³⁹

Maar bovendien, als we zouden meegaan in het beeld van een imaginaire pulsklok in een oude telefooncentrale in Turkije die het door Meijer gemeten tijdfoutprofiel in gesprek A-4-31 zou hebben veroorzaakt, dan moeten we constateren dat we hier met een wel heel bijzondere klok te maken hebben. Het zou gaan om een kloksysteem dat is ontworpen om met grote precisie bewust die tijdfouten te introduceren, die ijzingwekkend dicht in de buurt komen van de tijdfothelling die de met een servoregeling via een tachogenerator aangedreven analoge bandrecorder karakteriseert. Een dergelijke klok bestaat niet en is op niet meer dan fantasie gebaseerd. In ieder geval wordt door de advocaat-generaal geen concreet bewijs van het bestaan van een dergelijke klok geleverd. Met een dergelijke fantasie kun je onmogelijk een empirisch onderbouwde theorie als die van Meijer falsificeren.

Bovendien zou zo'n klok tot grote verwarring leiden over de juiste tijd. In reactie op genoemde door de advocaat-generaal geïntroduceerde pulsklok heeft Meijer mij voorgerekend hoeveel tijd per minuut, dag en jaar deze klok zou achterlopen. Hij schreef mij: *“Figuur 10b, pagina 26, van mijn verslag toont de tijdfothelling die van kracht is na de aanloopfase van de bandrecorder. Deze loopt van de telimpulsen #20 tot #109. Uit tabel A-2 volgt voor de gemiddelde tijdfothelling: $(305,2 + 5,3)/320,4 \text{ ms/s} = 310,50/320,4 \text{ ms/s} = 0,97 \text{ ms/s}$. Een klok met deze fout zou dus per uur $3600 \times 0,97 \text{ ms} = 3,49 \text{ s}$ achterlopen. Per dag is dit $83,73 \text{ s}$ ofwel $1,4$ minuten. Jaarlijks loopt de klok zodoende $509,36$ minuten achter. Bijna $8,5$ uur.”* Meijer geeft aan dat het hier om een klokontwerp gaat dat iedere realiteitszin ontbeert. Een klok dient nu juist om met zo groot mogelijke precisie de tijd aan te geven. Een NS stationsklok met een dergelijke dagelijkse afwijking lijkt niet goed denkbaar en zou het treinverkeer in Nederland binnen de kortste keren in een grote staat van chaos brengen.

Ik kan op grond van dit alles tot geen andere conclusie komen dan dat de poging tot falsificatie door de advocaat-generaal van Meijers onderzoeksuitkomsten faalt. De aan deze poging tot weerlegging ten grondslag gelegde imaginaire NS pulsklok bestaat niet en heeft nooit bestaan en dat is maar goed ook. Het zou om een klok moeten gaan die niet alleen per jaar bijna 8,5 uur achter loopt, maar tevens om een klok die exact het karakteristieke tijdfoutprofiel nabootst van een analoge bandrecorder aangedreven door een gelijkstroommotor met een servoregeling via een tachogenerator. De veronderstelling dat zo'n klok ooit heeft bestaan en sterker, ooit toepassing heeft

¹³⁹ Een kwartkristaloscillator als besturend onderdeel van de generator is *geen* digitale kwartsklok, zo gaf ik hiervoor al aan. Een oscillator is *analoge techniek*. In 1880 ontdekten J. en P. Curie het piezo-elektrisch gedrag van kwartkristallen. Het eerste gebruik ervan voor zeer nauwkeurige frequentie-opwekking (door ene W.G. Cadie) dateert van 1921. Zie Meijer op p. 14 van zijn onderzoeksverslag van 4 juni 2017, bijlage 130 bij de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag

gevonden in een telefooncentrale, is irreëel. Veel waarschijnlijker is op grond van Meijers harde metingen, dat gesprek A-4-31 ooit eerder opgenomen is geweest met een analoge bandrecorder met genoemde eigenschappen. Deze gevolgtrekking past ook exact bij de sterke inhoudelijke aanwijzing in het gesprek zelf, dat Baybasin ten tijde van het voeren ervan in Istanbul verbleef, hetgeen impliceert dat het vóór 1993 moet zijn opgenomen.

Meijers onderzoeksresultaten vormen een tot nu toe niet weerlegbaar gebleken technisch bewijs van het feit dat gesprek A-4-31 geen rechtstreeks door de Nederlandse digitale tapkamer afgeluisterd gesprek is. Het moet op enig tijdstip, dat veel eerder in de tijd kan liggen, zijn opgenomen of bewerkt met een analoge bandrecorder. Dit gegeven bevestigt de vele aanwijzingen uit de gesprekken A-4-31 en A-4-34 zelf, dat zij stammen uit het begin van de jaren negentig. De poging van de advocaat-generaal deze feiten terzijde te schuiven met immuniserende opmerkingen als zou Baybasin het niet menen waar hij in de gesprekken tot 13 keer aangeeft zich in Istanbul te bevinden, faalt. Hetzelfde geldt voor de mislukte poging tot falsificatie van Meijers onderzoeksuitkomsten.

6. De nova in de Öge-zaak en de linguïst Kurmançi, Baran Rizgar

Ik wil deze noodgedwongen korte en beperkte reactie op de Conclusie van de advocaat-generaal afronden met een aantal opmerkingen over de veroordeling van Baybasin in de Öge-zaak. De veroordeling van Baybasin tot een levenslange gevangenisstraf steunt bij uitsluiting op de veroordeling in deze Öge-zaak. De veronderstelde betrokkenheid bij deze moord in Istanbul in november 1997 is het enige delict waarvoor in 2001 een levenslange gevangenisstraf kon worden opgelegd. Voor de andere delicten waarvoor Baybasin werd veroordeeld, kon niet meer dan in totaal 20 jaar worden opgelegd, artikel 57 Sr indachtig. Als er geen veroordeling voor de Öge-zaak was geweest, zou dit uiterlijk op 28 juni 2011 tot de voorwaardelijke invrijheidstelling van Baybasin hebben geleid na tenuitvoerlegging van tweederde van de indertijd maximum oplegbare gevangenisstraf.

Hoofdstuk IV van de Tweede Aanvulling en in aansluiting daarop de Zesde Aanvulling op de herzieningsaanvraag bevatten een uitputtende inventarisatie van de in de Öge-zaak opgekomen nova.¹⁴⁰ Anders dan de advocaat-generaal concludeert, laten deze nieuw opgekomen feiten en onderzoeksuitkomsten naar mijn inzicht geen enkele bewijsoverweging uit het arrest in deze zaak overeind. In een bijgesloten appendix wordt per individuele zaak nog een overzicht gegeven van de argumenten waarom de nieuw opgekomen nova, in samenhang gezien met reeds eerder uit het dossier bekende feiten, juist Baybasins onschuld aantonen in plaats van zijn schuld aan de feiten waarvoor het hof hem meende te moeten veroordelen. Hier bespreek ik reeds enkele van die argumenten in de specifieke Öge-zaak, in een meer algemene reactie op hetgeen de advocaat-generaal daarover in zijn Conclusie van 4 juli jl. schrijft. Hij blijkt een aantal van de in deze zaak in

¹⁴⁰ Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 1 februari 2016, pp. 137-180, de nova 56-63 en Zesde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 19 juni 2017, pp. 6-14

herziening aangevoerde nieuwe feiten en argumenten nog steeds niet begrepen te hebben of niet te willen begrijpen. Ook in deze zaak wuift de advocaat-generaal bovendien de bevindingen van een internationaal erkend en gerespecteerd linguïst in de Koerdische taal Kurmançi, Baran Rizgar, terzijde ten faveure van een nieuw ingeschakelde taptolk, de zogenaamde herzieningstolk, die aantoonbaar geen kennis heeft van het specifieke dialect van het Kurmançi dat in de te vertalen gesprekken wordt gesproken. Evenmin blijkt deze herzieningstolk voldoende kennis te hebben van de grammatica van het Kurmançi, waardoor zij soms aantoonbaar faalt in het geven van een juiste betekenis aan het besprokene in de juiste context. Evenzo blijkt deze herzieningstolk meermalen de kennis te missen van meerdere betekenissen van specifieke woorden uit deze brontaal. Ook voor wat betreft de vertalingen uit het Kurmançi blijkt de advocaat-generaal daarmee de echte deskundige te passeren, dit keer ten gunste van een voor de verdediging anoniem gebleven taptolk, die overduidelijk over onvoldoende kennis van de brontaal Kurmançi beschikt om de werkelijke betekenis van het besprokene te vatten. Ik wil daar nog enkele woorden aan wijden in dit commentaar.

Meer in het algemeen luidt mijn conclusie in deze Öge-zaak dat op alle punten die voor het hof een reden vormden om Baybasin voor betrokkenheid daarbij te veroordelen, het een onjuist scenario voorgeschoteld heeft gekregen of erger, is voorgelogen. Zoals in het herzieningsonderzoek duidelijk is geworden, is het hof indertijd foutief voorgelicht over de samenwerking met Turkije in deze zaak. Ruim vóór 1 februari 1998 blijken in deze zaak dossiers te zijn uitgewisseld.¹⁴¹ Maar ook zijn het hof, naar nu is bevestigd door internationaal erkende deskundigen in de Koerdische taal, onjuiste vertalingen gepresenteerd van voor het bewijs cruciale zinsneden. De belangrijkste voor het bewijs van deze zaak gebuikte gesprekken zijn bovendien afkomstig uit de analoge tapkamers. In zowel hoofdstuk II van de Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag als ook in de Vijfde Aanvulling van 12 juni jl. is uitgebreid besproken dat deze tapkamers geen dan wel onvoldoende technische bescherming boden tegen manipulatie van binnenuit.¹⁴² En dat was nu juist van waaruit in deze zaak het gevaar dreigde, zo hebben de in hoofdstuk I van de Tweede Aanvulling aangevoerde nova meer dan duidelijk gemaakt.¹⁴³ De praktijk binnen deze tapkamers bood deze bescherming evenmin op organisatorisch niveau. De banden waarop de cruciale Öge-gesprekken zijn opgenomen ontberen daarbij het (door de fabrikant wel geleverde) FSK-signaal als garantie van authenticiteit van het opgenomen tapmateriaal. Het zijn nieuwe gegevens die het bewijsmateriaal waarop het hof zich baseert op zich al bij voorbaat intrinsiek onbetrouwbaar maakt.

De onderzoeksuitkomsten in de Öge-zaak

Het bewijs van de beweerdelijke uitlokking tot de moord op Öge is in feite geheel afgeleid uit de interpretatie van de taptolkenvertalingen van de tapgesprekken.

De originele audio van de vier in het arrest expliciet genoemde tapgesprekken A-1-1, A-1-2, A-1-3 en A-1-5 is (opnieuw) onderzocht in het in het herzieningsonderzoek. De uitkomsten daarvan zijn besproken in de Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag,

¹⁴¹ Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 1 februari 2016, novum 63, p. 177 ev.

¹⁴² Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 1 februari 2016, de nova 23 t/m 25, p. 38 ev. en de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 12 juni 2017, pp. 2-11

¹⁴³ Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 1 februari 2016, pp. 2-33, nieuw opgekomen nova 1-22

alsmede in de Vijfde Aanvulling op de aanvraag.¹⁴⁴ Op basis van die onderzoeksresultaten zijn een groot aantal sterke aanwijzingen van manipulatie van het onderliggende audiomateriaal niet meer weg te redeneren, zoals hierboven is besproken. Geconstateerd zijn:

- ook door de advocaat-generaal onverklaarbare geachte ‘modem’-signalen in de gesprekken A-1-1 en A-1-5, met boventonen die niet kunnen voorkomen op een telefoonlijn,
- het onverklaarbaar ontbreken van de JTS-header, een onverklaarbaar afwijkende beltoon, een onverklaarbare schakelklikreeks midden in een gesprek, het ontbreken van een eindgesprekstoon en het desondanks onverklaarbaar aanslaan van de PTT-tijdmelding ‘Tante Cor’,
- het plotsklaps afbreken van gesprekken midden in een woord of zin, waarbij de spreker op onverklaarbare wijze in een lange toon blijft hangen.

Ik heb in dit commentaar opnieuw benadrukt, dat het hier gaat om onmiskenbare en sterke aanwijzingen dat er met deze gesprekken is gemanipuleerd. De advocaat-generaal heeft voor de geconstateerde afwijkende audiofenomenen geen valabele alternatieve verklaring kunnen geven.

Maar zelfs indien we deze duidelijke aanwijzingen van manipulatie van de audio van de voor het bewijs gebruikte gesprekken negeren, zullen de bewijsoverwegingen van het hof in deze zaak geen stand kunnen houden gezien de overige opgekomen nova. Hetzelfde geldt voor de overige individuele zaken waarvoor Baybasin is veroordeeld, zoals zal worden besproken in het aangehechte Overzicht.

In het door het hof gevolgde bewijsscenario zou Baybasin voor het plegen van de moord op Öge vanuit Nederland telefonisch opdracht hebben verstrekt aan de zich in Turkije bevindende Yavuz Yavuztürk en Nuri Korkut. Vervolgens zou Baybasin in tapgesprek A-1-1 kort na de moord over het plaatsvinden ervan zijn geïnformeerd. Het hof en thans ook nog steeds de advocaat-generaal achten het van belang dat Baybasin zou hebben aangegeven dat gesprek A-1-1 met Yavuztürk over krantenberichten over de moord ging, terwijl hierover op het moment van het gesprek nog niet in een krant kon zijn gepubliceerd. Daaruit zou daderkennis blijken. In tapgesprek A-1-3 zou Baybasin voorts de opdracht hebben gegeven dat over deze zaak niet mocht worden gesproken. En in de tapgesprekken A-1-4 en A-1-5 zou Baybasin details over de moord hebben uitgewisseld. Een eerloze Sakalli (man met de baard) zou die avond naar een begraafplaats zijn gestuurd, waarmee Baybasin volgens het hof Öge moet hebben bedoeld. En in tapgesprek A-1-5 wordt, zo is het hof voorgehouden, erover gesproken dat *“het contract op de werkplaats was”* en dat er daarbij *“één keer op hem was geschoten”*.¹⁴⁵

Zoals in de herzieningsaanvraag uitgebreid aangevoerd en aangetoond, houden deze bewijsoverwegingen geen stand op grond van de nieuw opgekomen nova en de uitleg daarvan in samenhang met eerder aan het hof bekende feiten uit het originele dossier. Hierop zal nader worden ingegaan in het bij dit commentaar gevoegde Overzicht van de in de individuele zaken aangevoerde nova. Hier wil ik nog een aantal opmerkingen maken over de eerste twee bewijsoverwegingen van het hof, alsmede de in dat verband opgekomen nova en hetgeen de advocaat-generaal daarover opmerkt in zijn Conclusie.

¹⁴⁴ Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 1 februari 2016, nova 39-46, p. 72 ev. en de Vijfde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 1 februari 2016, pp. 11-40

¹⁴⁵ het arrest sub rov 10.6.1

Ook becommentarieer ik hier de reactie van de advocaat-generaal op het nieuw opgekomen novum dat de medeverdachten in deze Öge-zaak in Turkije zijn vrijgesproken respectievelijk nooit zijn vervolgd.

De tussenpersonen hadden niets van doen met de moord

Reeds in de originele herzieningsaanvraag van 2011 is het opvallende novum aangevoerd dat de twee personen aan wie Baybasin de opdracht tot deze moord zou hebben gegeven in de visie van het hof, in Turkije nooit zijn veroordeeld voor het plegen ervan. Sterker, Yavuz Yavuztürk is in 2004 conform de eis van de officier van justitie door de Turkse rechter vrijgesproken van alle betrokkenheid bij de moord en de andere persoon, Nuri Korkut, is in Turkije zelfs nooit als verdachte van het plegen van deze moord aangemerkt. Hiermee valt de basis weg onder de gehele bewijsoverweging van het hof. Wanneer de tussenpersonen via wie Baybasins betrokkenheid door het hof is geconstrueerd, achteraf niets van doen blijken te hebben gehad met de moord op Öge, vervalt ook deze relatie tussen Baybasin en de moord, zo is de logische conclusie. En het is zeker niet zo dat de Nederlandse rechter over meer informatie bleek te beschikken dan de Turkse officier van justitie en de Turkse rechter. Het Turkse strafrechtelijke onderzoek naar de moord op Öge, dat tot vrijspraak van Yavuztürk leidde en dat onvoldoende feiten opleverde om Korkut überhaupt te vervolgen, kon gebruik maken van al het in Nederland verzamelde tapbewijs.¹⁴⁶ Sterker, het is gebleken dat de Nederlandse rechter juist informatie is onthouden waarover de Turkse officier van justitie wel beschikte toen hij de Turkse rechter vroeg Yavuztürk vrij te spreken van deze aanklacht.¹⁴⁷

De advocaat-generaal voert tegen dit belangrijke en basale novum aan, dat in de Turkse strafzaak waarin Yavuztürk werd vrijgesproken, de formeel medegedaagde Baybasin niet ook direct werd vrijgesproken.¹⁴⁸ De advocaat-generaal verzuimt echter te vermelden dat de reden voor deze discongruentie gelegen was in het feit dat de Turkse rechter niet in staat was gesteld door de Nederlandse autoriteiten om Baybasin zelf in deze zaak te horen. Toestemming hiertoe werd door Nederland geweigerd op grond van het *ne bis in idem*-beginsel. De advocaat-generaal lijkt, gezien zijn reactie in zijn Conclusie, ook geen acht te slaan op een door Baybasin op 28 oktober 2015 aan de rechter-commissaris overgelegd document van het Bureau Justitiële Documentatie en Statistiek van het Turkse Ministerie van Justitie.¹⁴⁹ Dat document geeft aan dat op naam van aanvrager geen criminele antecedenten bekend zijn in Turkije, dus ook geen nog lopende vervolging of veroordeling in de Turkse Öge-zaak. Het argument van de advocaat-generaal faalt dan ook op dit punt.

En ook het tweede argument dat de advocaat-generaal aanvoert tegen dit belangrijke novum gaat niet op. Hij betoogt onder verwijzing naar uw arrest van 10 september 2013 dat de vrijspraak van een medeverdachte zelfs bij vergelijkbare bewijsconstructies op

¹⁴⁶ De tapgesprekken uit zaaksdossier 1 zijn op 27 maart 1998 aan Turkije overgedragen voor het strafrechtelijk onderzoek in de zaak aldaar. Zie bijlage 52 bij herzieningsaanvraag 2011

¹⁴⁷ Herzieningsaanvraag d.d. 18 april 2011: p. 69 sub 92 en bijlage 55

¹⁴⁸ Conclusie d.d. 4 juli 2017, p. 1426

¹⁴⁹ bijlage 9 bij het proces-verbaal van verhoor van Baybasin, op 30 oktober 2015 door Baybasins raadsvrouw toegestuurd aan de rechter-commissaris ter voeging aan het dossier en voor alle zekerheid nogmaals hier bijgevoegd als **bijlage 1**: Uittreksel van antecedentenonderzoekten name van Hüseyin Baybasin, d.d. 19 oktober 2015, Bureau Justitiële Documentatie en Statistiek, Ministerie van Justitie, Republiek Turkije

zichzelf geen novum oplevert.¹⁵⁰ Dit is echter niet hetgeen het novum betoogt. Het novum betoogt niet meer en niet minder dan dat de bewijsconstructie van betrokkenheid van Baybasin bij deze moord door het hof uitsluitend is gebaseerd op enkele telefoongesprekken van Baybasin met de zogenaamde medeverdachten Yavuztürk en Korkut. Nu deze beide heren volgens de Turkse rechter en officier van justitie niets van doen blijken te hebben gehad met de moord op Öge, vervalt daarmee de enige relatie tussen Baybasin en de moord die het hof op basis van het geleverde bewijsmateriaal kon construeren. Zelfs het gesprek waarin Baybasin volgens het hof en de advocaat-generaal zou hebben gesproken over een ‘tuin’, quod non zoals ik hieronder nog zal bespreken, betrof een gesprek met de medeverdachte Yavuztürk. En nu juist deze Yavuz Yavuztürk heeft volgens de Turkse rechter én officier van justitie niets van doen gehad met de moord op Öge, in die zin dat hij na een diepgaand strafrechtelijk onderzoek (waarin ook hij overigens aan marteling werd onderworpen) van iedere betrokkenheid bij deze moord werd vrijgesproken.

Het gaat hier derhalve om de specifieke omstandigheid dat de bewijsconstructie van het hof bij uitsluiting steunt op de communicatie van Baybasin met Yavuztürk en Korkut over de moord. Deze connectie met de moord vervalt voor Baybasin door de vrijspraak van Yavuztürk en de beslissing tot niet-vervolgung van Korkut voor deze zaak. Een dergelijke omstandigheid kan volgens uw Raad in het door de advocaat-generaal aangehaalde arrest wel degelijk een gegeven opleveren in de zin van artikel 457, eerste lid aanhef onder c, Sv. Ik zou het sterker willen uitdrukken. Zo’n omstandigheid levert logischerwijs en zonder enige twijfel een dergelijk gegeven op.

De advocaat-generaal gaat hieraan voorbij en geeft daarmee niet alleen een onjuiste uitleg aan het aangevoerde novum. Hij miskent daarmee ook de betekenis die aan dit novum rechtens dient te worden toegekend.

Er wordt niet over een *tuin* maar over een *vluchteling* gesproken

In de bespreking van de nova 56-58 is uitgebreid stilgestaan bij de uitkomsten van het taalkundig onderzoek naar de Koerdische tekst van gesprek A-1-1, waarin Baybasin volgens de bewijsconstructie van het hof op de hoogte werd gesteld van de geslaagde liquidatie in de theetuin van Öge.¹⁵¹ De audio van het gesprek zelf bevat geen directe of indirecte aanwijzing voor een moord, laat staan voor een moord op Öge. Het hof baseert zich daarom op de volgens de deskundige Baran Rizgar apert onjuiste vertaling van het Koerdische woord ‘*boxçe*’ in ‘(thee)tuin’. Het hof overwoog dat: “---de verdachte kort (na de moord) door Yavuz wordt gebeld dat de ‘opdracht’ in de tuin was uitgevoerd--.” Aanvankelijk kon het gesprek alleen worden beluisterd vanaf cassettebanden met een slechte geluidskwaliteit. Professor Van Bruinessen liet bij beluistering van deze banden in 2000 al weten eerder ‘*boxçe*’ (vluchteling) dan ‘*baxçe*’ (tuin) te verstaan.¹⁵² Vervolgens is in het herzieningsonderzoek de internationaal erkende deskundige op het gebied van Kurmanji, Baran Rizgar, door mij gevraagd naar het originele gesprek te luisteren op de identieke kopie die in april 2015 door de advocaat-generaal aan de verdediging is afgegeven. Rizgar, die eerder had geaarzeld over het feit of hij vanaf de cassettebanden een ‘a’ klank of ‘o’ klank verstond, hoort op deze in 2015 ontvangen goede geluidswaergave

¹⁵⁰ De advocaat-generaal verwijst hiertoe naar r.o. 4.7 in HR 10 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:673. Conclusie d.d. 4 juli 2017, p. 1426, noot 16 bij Onderdeel 16

¹⁵¹ Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag, 1 februari 2016, de nova 56-58, p. 141 ev.

¹⁵² proces-verbaal van verhoor van M.M. van Bruinessen, 5 januari 2000, p. 2

van het gesprek nu duidelijk dat over ‘boxçe’ ofwel ‘vluchteling’ en niet over ‘baxçe’ wordt gesproken.¹⁵³ Dit betreft een belangrijk nieuw opgekomen gegeven. Bovendien hoort Rizgar als expert op het gebied van de diverse dialecten Kurmançi dat beide sprekers uit Lice komen. Hij legt gedocumenteerd in zijn rapportage uit dat in het dialect van Lice ‘tuin’ wordt uitgesproken als ‘bexçe’¹⁵⁴ en dat dat zeker niet datgene is wat in het gesprek wordt gezegd. Ook wijst de context waarin het woord in het gesprek wordt gebezigd, op het gebruik van het woord ‘boxçe’, d.w.z. vluchteling, zo geeft hij aan. In termen van semantiek blijkt de tuin-vertaling van de taptolken waar het hof van is uit-gegaan, onjuist en de vluchtelingen-vertaling de juiste, zo legt hij beargumenteerd uit.¹⁵⁵ Dit betekent dat gesprek A-1-1, anders dan het hof was voorgespiegeld, niet over een ‘tuin’ gaat, maar over een ‘vluchteling’ of over ‘vluchtelingen’. De juiste vertaling van gesprek A-1-1 op basis van de originele audio is volgens de deskundige Baran Rizgar: “*Y: That ... errr ... bundle, you know [buidel/vluchteling] (---) That got freed/reached safety, uncle [or “finished, completed”].*” Deze nieuw opgekomen gegevens doen ook de tweede basis aan de bewijsconstructie van het hof ontvallen, zo voer ik op basis hiervan in de nova 56-58 aan. Het gesprek gaat niet over een ‘tuin’ waar een moord zou zijn gepleegd, maar over ‘vluchtelingen’ die veilig gebied hadden bereikt.

In zijn Conclusie stelt de advocaat-generaal tegenover dit gefundeerde en gedocumenteerde oordeel van de linguïst, tevens native speaker Kurmançi, Baran Rizgar, een nieuwe vertaling van het gesprek door een nieuwe taptolk, wier naam geheim is gehouden voor de verdediging. De advocaat-generaal noemt deze anonieme tolk ‘de herzieningstolk’.¹⁵⁶

Deze herzieningstolk hoort, net als de eerdere taptolken en anders dan de deskundige Koerdisch Van Bruinessen en de linguïst Baran Rizgar, in het gesprek simpelweg het woordje ‘baxçe’ en vertaalt dat met ‘tuin’. De herzieningstolk vult de vertaling van bedoelde zinsnede voor het gemak zelfs op eigen initiatief aan met het woordje ‘in’ en komt zo tot de vertaling: ‘*Die, ehm, in de tuin was/waren, toch.../ Die, ehm, de tuin, -- toch.*’¹⁵⁷ Het is een vertaling die wonderwel aansluit bij de bewijsoverweging van het hof dat “---de verdachte kort (na de moord) door Yavuz wordt gebeld dat de ‘opdracht’ in de tuin was uitgevoerd---.” Het is dan ook deze vertaling die uiteindelijk door de advocaat-generaal als de enige juiste wordt omarmd, zo blijkt uit zijn Conclusie.

¹⁵³ bijlage 104 bij de Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag: rapport d.d. 22 augustus 2017 van Baran Rizgar, waarin Rizgar letterlijk zegt op de pp. 3 en 4: The first recording given to me in 2013 was too fast and the sound quality was bad, therefore although I could hear the sound ‘o’ pronounced between ‘o’ and ‘a’, because it was not clear enough, I could not say for sure it was pronounced closer to which one of them, and I was not able to assess that particular sound in terms of phonetics; therefore I could only say that it was pronounced somewhere between ‘o’ and ‘a’.

However after listening to this clear digital copy I am able to assess this particular sound (o) and the word (boxçe) better. In spite of the sound being between ‘o’ and ‘a’;

i) In the clearer copy I can hear it pronounced closer to ‘o’, so it is NOT halfway between;

ii) It is pronounced as a short vowel and slightly rounded; whereas ‘a’ in the word ‘baxçe’ is pronounced long, it is a long vowel. So in terms of phonetics my assessment favours ‘boxçe’, NOT ‘baxçe’

¹⁵⁴ met een è van ‘gek’ en ‘bek’

¹⁵⁵ bijlage 104 bij Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag: e-mail van Baran Rizgar d.d. 22 augustus 2015 en bijlage 102 bij Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag: Derksen, Analyse van de overwegingen van het hof in de Öge-zaak, 19 oktober 2015

¹⁵⁶ Conclusie van 4 juli 2017, p. 1356 ev.

¹⁵⁷ verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden anonieme Koerdische tolk. Vertaling van gesprek A-1-1 en beantwoording van de vragen 7-19 (zie hiervoor appendix 1 sub 4, pp. 7-12)

Ik heb de nieuwe vertaling van het gesprek door de herzieningstolk voorgelegd aan Baran Rizgar. Ik heb hem verzocht deze vertaling vanuit zijn specifieke deskundigheid te commentariëren, daar waar deze op essentiële punten afwijkt van zijn eigen eerdere vertaling uit 2015. Hiertoe stuurde ik hem ook de achtergrondinformatie die mij over de anonieme tolk ter beschikking was gesteld.¹⁵⁸ Het rapport waarin Rizgar zijn commentaar heeft neergelegd, is bij de Zesde Aanvulling op de herzieningsaanvraag overgelegd.¹⁵⁹ Het rapport wijst op essentiële vertaalfouten van de anonieme herzieningstolk, die een ernstig gebrek aan kennis van het in het gesprek gesproken dialect en de grammatica van het Kurmanji aantonen. Het rapport onderbouwt deze kritiek niet alleen met argumenten maar ook met diverse bewijzen uit de vakliteratuur.¹⁶⁰ Het is onbegrijpelijk dat de advocaat-generaal in zijn Conclusie aan deze onderbouwde en fundamentele kritiek voorbij gaat.

Bexçe, baxçe of boxçe?

Rizgar wijst er o.a. op dat het gebrek aan kennis van de herzieningstolk van het dialect rondom Lice en in Diyarbakir het scherpst opvalt waar zij vragen beantwoordt over het woord ‘boxçe’, dat zoals gezegd éénmaal wordt gebezigd in tapgesprek A-1-1. De herzieningstolk blijkt desgevraagd het Koerdische woord ‘bexçe’ voor tuin niet eens te kennen.¹⁶¹ Zij geeft aan dat het Koerdische woord voor tuin overal wordt uitgesproken als ‘baxçe’. Rizgar schrijft: *"This is totally wrong of course"*. Hij geeft een voorbeeld van een Google zoekopdracht op ‘Kurdî bexçe’¹⁶² en krijgt 25.400 resultaten. Hij schrijft: *"As I pointed out in some Kurdish-English dictionaries the word ‘bexçe’ is in common use. It is in all major Kurdish dictionaries and other sorts of publications."* Hij besluit: *"It is especially pronounced like ‘bexçe’ in Diyarbakir area, district of Lice included, and still the interpreter is not aware of that usage"*.¹⁶³

Met name dit laatste verwondert Rizgar: *"The interpreter seems to be unaware that the more common pronunciation of ‘baxçe’ is ‘bexçe’ which is especially used in Diyarbakir area, the district of Lice [AvdP: het gebied waar zowel Baybasin als Yavuztürk zijn opgegroeid], the speaker’s hometown included."*¹⁶⁴ De advocaat-generaal miskent in zijn Conclusie dat niet alleen Baybasin werd geboren en grootgebracht in Lice. Ook de ouders van de gesprekspartner Yavuztürk waren afkomstig uit Lice en alhoewel Yavuztürk in een andere stad werd geboren, groeide hij vanaf zijn tweede op in Lice. Na herkenning van beider accent als afkomstig van Lice, heeft Rizgar dit zorgvuldig uitgezocht.¹⁶⁵

¹⁵⁸ bijlage 134 bij Zesde Aanvulling in herziening: brief d.d. 9 februari 2017 met bijlagen

¹⁵⁹ bijlage 135 bij Zesde Aanvulling in herziening: rapport d.d. 19 februari 2017 van Baran Rizgar met bijlagen

¹⁶⁰ bijlage 136 bij Zesde Aanvulling in herziening: tabel met vergelijking vertaling Baran Rizgar en anonieme tolk

¹⁶¹ verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden anonieme Koerdische tolk. Beantwoording vraag 7 bij gesprek A-1-1 (zie hiervoor appendix 1 sub 4, 10)

¹⁶² https://www.google.co.uk/webhp?sourceid=chrome-instant&rlz=1C1CHBD_en-GBGB726GB726&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#safe=strict&q=Kurd%C3%AE+bex%C3%A7e

¹⁶³ zie bijlage 135 bij Zesde Aanvulling in herziening : rapport d.d. 19 februari 2017 van Baran Rizgar, p. 4 en de bijlagen 5 (woordenboek Koerdisch-Engels van Baran Rizgar), 6 (woordenboek Koerdisch-Engels van Michael L. Chyet, Yale University Press) en 7 (woordenboek Koerdisch-Turkish-Frans-Engels van Joyce Blau, p. 36), bij het rapport van Rizgar over de betekenis van ‘bexçe’

¹⁶⁴ bijlage 135 bij Zesde Aanvulling op de herzieningsaanvraag: rapport d.d. 19 februari 2017 van Baran Rizgar, pp.1 en 2

¹⁶⁵ bijlage 104 bij de Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag: rapport d.d. 22 augustus 2017 van Baran Rizgar. Hij schreef daarin o.a. : *"After listening to this clearer copy, it became possible to determine the speaker A's accent confidently and I can confirm it is the accent of Lice area; I also asked Ms. Van der*

Het gebrek aan kennis van de herzieningstolk van de advocaat-generaal, zo gaf ik aan in de Zesde Aanvulling op de herzieningsaanvraag, wordt verklaard uit het feit dat deze tolk geen andere scholing in het Kurmançi heeft gehad dan die binnen het gezin waarin ze opgroeide. Ze heeft alleen in Tatvan gewoond - en dat slechts tot haar 11^e jaar - en kent diensgevolge niet de uitspraak en dialecten van andere gebieden van Turks Koerdistan. Op haar lagere school en in de eerste klas middelbare school werd Turks onderwezen. Het niet kennen van het in Lice en omgeving gebruikte woord *'bexçe'* voor tuin maakt duidelijk dat zij het dialect van Lice en Diyarbakir niet kent, en ook geen verdere scholing heeft gehad die haar met andere uitspraken en dialecten binnen het Kurmançi in aanraking had kunnen brengen. Dit gebrek aan kennis van het dialect dat in gesprek A-1-1 wordt gesproken, vormt voor de herzieningstolk een ernstige handicap voor het goed vertalen en interpreteren van dit gesprek. Terzijde kan daarnaast nog worden opgemerkt dat deze herzieningstolk evenmin officieel staat geregistreerd als beëdigd tolk/vertaler Kurmançi bij de SIGV of het Bureau Wbtv. Zij staat daar slechts vermeld als officieel erkend tolk/vertaler Turks.

In zijn laatste rapport merkt Rizgar wederom op dat het vertalen van het woord *'baxçe/boxçe'* als 'tuin' in plaats van als 'bundel/knapzak' ofwel 'vluchteling' ook in strijd komt met de context zoals deze blijkt uit de erop volgende zinnen. Daar wordt gesproken over *'Ew xelas bû'* en dat zou impliceren dat, binnen een vertaling van 'tuin', een tuin klaar of bevrijd zou zijn. Dat is semantische onzin. *'Ew xelas bû'* geeft wel een logisch vervolg wanneer de tekst betrekking heeft op een groep mensen/vluchtelingen op reis. Deze vluchtelingen kunnen veilig zijn aangekomen vanuit gevaarlijk gebied.¹⁶⁶ De anonieme tolk is het hier wel mee eens na een vraag hierover van de advocaat-generaal, maar houdt zonder verdere uitleg of argumentatie vol dat *"'die/hetgeen in de tuin' net zo goed zou kunnen"*.¹⁶⁷

En op dit halfzachte antwoord: *"'die/hetgeen in de tuin' zou net zo goed zou kunnen"*, baseert de advocaat-generaal zijn afwijzing van de beargumenteerde en gedocumenteerde alternatieve vertaling van de zin door Rizgar. De advocaat-generaal vaart daarmee op het antwoord van een tolk die het specifieke dialect waarin het gesprek plaatsvindt niet blijkt te kennen en die zoals in de Zesde Aanvulling op de herzieningsaanvraag is aangetoond, nog veel meer fundamentele vertaalfouten maakt en elementaire kennis van de grammatica van het Kurmançi ontbeert.

Zo uit Rizgar ook serieuze kritiek op de poging van de anonieme tolk om de besproken zinsnede in A-1-1 naar eigen interpretatie aan te vullen met het voorzetsel 'in'. Hij schrijft in zijn reactie op deze vertaling van de herzieningstolk:

"Also the interpreters seem to have filled in the gap themselves when there is one, where the speaker uses an interjection of hesitation (iii... or using the interpreter's spelling êêê...), they have interpreted it as 'in the garden'; there is no prepositions or noun cases at all indicating 'in'. You have to say 'di bexçe de' or 'li bexçe' to mean 'in/at the

Plas for confirmation of the area where the speaker was brought up and it was confirmed that he is from Lice; hence if he had meant 'garden' he would have pronounced the word as 'bexçe' and not as 'baxçe'.

¹⁶⁶ zie bijlage 135 bij de Zesde Aanvulling op de herzieningsaanvraag; rapport d.d. 19 februari 2017 van Baran Rizgar, p. 2

¹⁶⁷ verslag d.d. 16 juli 2016, tolkwerkzaamheden anonieme Koerdische tolk. Beantwoording van vraag 19 over de vertaling van gesprek A-1-1 (zie hiervoor appendix 1 sub 4, p. 12)

garden'. To say "that was/were in the garden" as the interpreter has translated, you need to say, 'Ew di bexçe de (or li bexçe) bû'; 'di...de' or 'li' for 'in/at' and 'bû' for 'was'. **That means you need a preposition as well as a verb.** So it is not 'in the garden' or 'the garden', it is just 'That bundle/garden err/umm, you know'. I think because they know it will not make sense as 'a garden finished/completed', **they wrongly assume it is something in the garden that has been finished/completed, though on what basis they assume this is a mystery to me.** And then if they are finished, how come they then lose their way and go missing, and N finds them and provide them accommodation (give them a place)? One cannot get a consistent context out of this section without knowing "xelas bûn" also means "get freed, reach safety, etc.," and unfortunately the interpreter is not aware of that meaning/usage"(vetgedrukte arcering door AvdP)

Het eindoordeel van Rizgar is dan ook niet mis: ***"My impression is that the interpreters used so far have been unable to make a meaningful and consistent translation out of this part, and instead of saying 'it does not make much sense to me', they have used their assumptions to make a sentence that they feel makes sense."***¹⁶⁸

Dit oordeel van een echte deskundige in de Koerdische taal moet schokkend worden genoemd, wanneer we ons realiseren dat het hof de bewijsconstructie voor levenslang in deze zaak tot op heden op het werk van de mede hier door Rizgar bedoelde taptolken heeft gebaseerd. Het moet extra schokkend worden genoemd, dat thans ook de advocaat-generaal zich bereid toont deze in het verleden gemaakte fouten alsnog te verhullen en zelfs te continueren op basis van opnieuw onprofessionele, want suggestieve en in essentie onjuiste vertalingen van een anonieme herzieningstolk.

Zoals in het bijgaande 'Overzicht van in de individuele zaken opgekomen nova' nader wordt geëxpliciteerd, gaat het niet aan de vertalingen van de in de zaak tot op heden ingezette taptolken gelijk te stellen aan die van Baran Rizgar. Hij is native speaker en dus evenals bijvoorbeeld de herzieningstolk goed in staat te horen wat in het Kurmançi daadwerkelijk wordt gezegd. Maar Rizgar heeft wel veel meer in huis dan de tot op heden in de zaak ingezette taptolken en herzieningstolk. En dat wat hij meer in huis heeft, maakt nu juist het verschil tussen het weergeven van wat een willekeurige taptolk intuïtief denkt in de brontaal te horen en het precies analyseren volgens de regels van de grammatica en met de kennis van de diverse dialecten Kurmançi van wat er daadwerkelijk in origine wordt gezegd. Anders dan de advocaat-generaal in zijn Conclusie suggereert, volgt uit het CV van Rizgar wel degelijk dat hij een academische opleiding heeft gevolgd, namelijk aan de Universiteit te Istanbul. Hij heeft zich in 1988 in Engeland gevestigd en zich sindsdien naast vertaalwerkzaamheden vanuit het Koerdisch naar het Engels en vice versa, toegelegd op het schrijven van één van de eerste omvattende woordenboeken Koerdisch-Engels en twee boeken over de grammatica van het Kurmançi. Dit moet pionierswerk worden genoemd, nu Kurmançi tot recent een in Turkije verboden taal was. Rizgar volgde dan misschien zelf geen opleiding in de Koerdische taal – die bestond ook nog niet in de tijd dat hij zich in Engeland vestigde – maar hij onderwees zelf wel Koerdisch aan het Hackney Community College in Londen. Hij was met zijn pionierswerk zelf een autoriteit geworden op dit gebied.¹⁶⁹ En het is dan ook niet voor niets dat de Midden-Oostendeskundige Sheri Laizer als volgt oordeelde over Baran Rizgar's geschiktheid in deze zaak te adviseren: *"I consider Baran Rizgar to be an independent expert linguist that*

¹⁶⁸ zie bijlage 135 bij de Zesde Aanvulling op de herzieningsaanvraag: rapport d.d. 19 februari 2017 van Baran Rizgar, p. 2

¹⁶⁹ zie bijlage 131 bij de Zesde Aanvulling op de herzieningsaanvraag: cv van Baran Rizgar, p. 2

can best assist the court in understanding what has been said and what has not been said, (---) In this case, it is my professional opinion that the internationally recognized linguist, Baran Rizgar, has the specialist knowledge necessary to the task. (---) A knowledge of Kurmanji linguistics and dialect changes as one moves from region to region is essential. (---) He was a pioneer in setting down written Kurmanji (---) Harvard University and other academics cite his dictionary.”¹⁷⁰

Het is niet alleen onwetenschappelijk dat de advocaat-generaal voorbij gaat aan de gebalanceerde, beargumenteerde en gedocumenteerde vertaling van deze autoriteit op het gebied van de Koerdische taal ten faveure van een taptolk die er blijk van heeft gegeven geen kennis te hebben van het specifieke dialect waarin tapgesprek A-1-1 plaatsvindt, noch van de grammatica van het Kurmanji welke noodzakelijk is voor een goed begrip van specifieke zinsconstructies. Naast onwetenschappelijk moet een dergelijke keuze van de advocaat-generaal ook onverantwoordelijk worden genoemd nu het gaat om voor het bewijs in de Öge-zaak cruciale zinsneden op de vertaling waarvan nota bene een oordeel van een levenslange gevangenisstraf is gebaseerd.

Op grond van de gedegen kennis die Rizgar onmiskenbaar moet worden toegeschreven van de diverse dialecten van Kurmanji, zijn fundamentele kennis van de grammatica van die taal en zijn doorwrochte en uitgebalanceerde advisering over de juiste vertaling van gesprek A-1-1, kan ik niet anders concluderen dan dat hij het hierin bij het rechte eind heeft. In zijn Conclusie volgt de advocaat-generaal een onjuiste vertaling, die daarvan afwijkt en die is gebaseerd op onkunde van de juiste grammatica en het gebruikte dialect.

Geen sprake van daderkennis, zo laten de nova zien

Baybasin zou volgens het hof en ook de advocaat-generaal in zijn recente Conclusie daderkennis hebben gehad omdat hij bij de rechter-commissaris zou hebben verklaard dat gesprek A-1-1 met Yavuztürk ging over krantenberichten over de moord. Volgens het dossier werd dit gesprek kort na de moord gevoerd en kon er nog niet in een krant over gepubliceerd zijn.

Op grond van de hiervoor besproken nova 56-58 is het duidelijk dat deze door het hof getrokken conclusie geen andere basis heeft dan de hiervoor besproken wezenlijke vertaalfout. Tapgesprek A-1-1 gaat over vluchtelingen voor wie onderdak gezocht moest worden, zo laten de uitkomsten van de deskundigen zien en niet over een tuin. Het beluisteren van het originele geluidsbestand door Baran Rizgar heeft dit definitief bevestigd en zijn autoriteit in het interpreteren van teksten Kurmanji in de verschillende dialecten is onbetwist. Hiermee moet het onmogelijk worden geacht dat Baybasin dit tapgesprek ooit heeft kunnen uitleggen als een gesprek over de moord op Öge. Dat kan gewoon niet kloppen. En de enige plausibele verklaring voor het ontstane misverstand moet dan ook zijn dat Baybasin indertijd tijdens zijn verhoor bij de rechter-commissaris niet het gesprek zelf heeft kunnen beluisteren, maar dat hem via de tolk Turks een (verkorte) transcriptie is voorgehouden van de thans fout gebleken vertaling van de taptolken. De volgende dag zei Baybasin dan ook tegen de rechter-commissaris: *“Ik vind het moeilijk om te reageren zonder het gesprek nu gehoord te hebben.*”¹⁷¹

¹⁷⁰ bijlage 132: Expert Report Sheri Laizer, 8 March 2017, p.5 sub 3 sub i., ii. en iv. en p. 6, sub 4, sub i., iii. en v.

¹⁷¹ proces-verbaal van verhoor van Baybasin bij de rechter-commissaris d.d. 14 januari 1999, p.2

Hierop een oordeel van levenslang (blijven) baseren is volstrekt onverantwoordelijk.

Novum 59 laat zien dat het niet alleen zo ‘moet zijn’ gegaan, maar zo ook ‘is’ gegaan.¹⁷² Dit blijkt niet alleen uit de context waarin bedoelde uitspraak door Baybasin zou zijn gedaan, maar ook uit het volgende. Het proces-verbaal van verhoor van Baybasin met daarin deze voor de advocaat-generaal en het hof zo essentiële ‘uitspraak’ dateert van 13 januari 1999. Oude correspondentie toont aan dat de rechter-commissaris en Baybasin op 13 januari 1999 niet beschikten over de cassettebanden met kopieën van de gesprekken. Eerst op 25 januari 1999 schrijft de officier van justitie namelijk aan de rechter-commissaris: *“zich te kunnen verenigen met het uitluisteren van taps in de tapkamer in aanwezigheid van de rechter-commissaris en de officier van justitie.”*¹⁷³ Tot die tijd beschikte ook de rechter-commissaris niet over het audiomateriaal van de als bewijs gepresenteerde tapgesprekken. Hij kon Baybasin deze dus ook nog niet hebben laten beluisteren tijdens bedoeld verhoor. Eerst nadat Baybasin rustig naar het gesprek op de later afgegeven cassettebanden heeft kunnen luisteren, geeft hij daarvan op 4 maart 1999 de vertaling die nu volgens de deskundige Rizgar als de enige juiste moet worden gezien: *“(---) Yavuz: Oom, dat ding is bevrijd/verlost/gered. Baybasin: Welke? Yavuz: Er waren toch die Boxçe (dit is het Koerdische woord voor een kleed waarin je spullen vervoert, overdrachtelijk gaat het om iemand met een knapzak, dit is een Koerd die een moeilijke situatie ontvlucht).”*¹⁷⁴

Conclusie

Er zijn meer nova aangevoerd in relatie tot de Öge-zaak. Daaraan zal nog kort worden gerefereerd in het bijgaande Overzicht met de in de individuele zaken nieuw opgekomen nova. Hier heb ik slechts enkele van de meest relevante besproken, waaronder het novum dat de personen via wie Baybasin de moord op Öge zou moeten hebben gepleegd, zelf in Turkije zijn vrijgesproken van respectievelijk niet vervolgd voor betrokkenheid erbij. De gronden waarop de advocaat-generaal dit novum verwerpt falen, zoals ik hiervoor nogmaals heb gepoogd uiteen te zetten.

De vertaling door Baran Rizgar van tapgesprek A-1-1 op basis van de in april 2015 afgegeven identieke kopieën van het gesprek, maakt duidelijk dat de basis waarop het oordeel levenslang in deze zaak is gegeven non-existent is. Dit is een uiterst relevant nieuw gegeven. Baybasin spreekt in dit gesprek niet over een (thee)tuin maar over een groep vluchtelingen. Het toont zijn onschuld aan. Het afwijzen door de advocaat-generaal van deze vertaling van Rizgar ten faveure van die van de herzieningstolk, die zelfs geen kennis heeft van het specifieke dialect waarin het gesprek wordt gevoerd, toont de vooringenomenheid van de advocaat-generaal in deze zaak. Het gaat er niet meer om wat de waarheid is in dezen, maar om bevestiging van het oordeel van het hof. Ik zie hierin een parallel met het negeren door de advocaat-generaal van de hiervoor besproken onderzoeksresultaten van PricewaterhouseCoopers in 2003, van Hans van de Ven in 2002 en 2015, van Shlomo Peller en Franssen en Rijnders in 2009 en van Hans Meijer in 2017. Het gaat hier om serieuze onderzoeksresultaten van stuk voor stuk op hun vakgebied deskundige onderzoekers. Het gemeenschappelijke kenmerk van deze onderzoeksresultaten is, dat zij tot conclusies komen die wijzen op manipulatie van het in

¹⁷² Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag, hoofdstuk IV, p. 154 ev.

¹⁷³ bijlage 107 bij de Tweede Aanvulling op de herzieningsaanvraag: brief OvJ mr. Van Raaij d.d. 25 januari 1999

¹⁷⁴ proces-verbaal van verhoor van Baybasin d.d. 4 maart 1999, p. 2

de zaak voor het bewijs aangedragen audiomateriaal dan wel op fouten in de vertaling die het verschil maken tussen een levenslange gevangenisstraf of een vrijspraak.

Ik vind dit beangstigend nu we in deze zaak naar mijn stellige overtuiging te maken hebben met een onterechte veroordeling tot een levenslange gevangenisstraf. Deze overtuiging is gestoeld op de nieuw opgekomen feiten en gegevens zoals gepresenteerd in de herzieningsaanvraag. In een rechtsstaat behoort een dergelijke misslag rechtgezet te kunnen worden. En hieraan kan een diepgaand onderzoek naar de feiten bijdragen. Maar een dergelijk onderzoek behoort dan wel onafhankelijk te worden uitgevoerd én beoordeeld. Dit laatste is niet gebeurd, zo heb ik moeten concluderen na lezing van de Conclusie van de advocaat-generaal (voor zover dat mij in de mij gegeven korte tijdspanne mogelijk was). Aanvrager verzoekt uw Raad alsnog tot een wel onafhankelijk en rechtvaardig oordeel te komen in deze zaak.

Redenen waarom verzoeker persisteert bij zijn verzoek aan Uw College om de herziening van de in de aanvraag vermelde uitspraak te willen bevorderen, met zodanige verdere beslissing als zal worden vermeend te behoren.

Met conclusie tot persistit

Hoogachtend,

A.G. van der Plas

De bij dit commentaar gevoegde appendix bevat een Overzicht van de in de vijf individuele zaken waarvoor Baybasin is veroordeeld opgekomen nova, alsmede de argumenten waarom deze nova in samenhang met de reeds aan het hof bekende feiten tot de gevraagde herziening moeten leiden. Het overzicht reageert mede op hetgeen de advocaat-generaal in zijn Conclusie van 4 juli 2017 daar tegenin heeft gebracht, Deze appendix moet geacht worden integraal deel uit te maken van dit commentaar ex artikel ex artikel 468 lid 5 Sv

